

AFACERI JURIDICE EUROPENE

Nr. 1/2013

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

***iaduer.ro – Afaceri juridice europene* este o revistă care reunește cadre didactice din toate centrele universitare ale țării, cu experiențe și cunoștințe relevante diferite; revista este editată de Editura Universitară sub egida Asociației Române de Drept și Afaceri Europene – ARDAE și apare lunar, on-line.**

***iaduer.ro – European Legal Affairs* is a journal which brings together academics from all Romanian universities, with different relevant backgrounds and knowledge; the journal is edited by Editura Universitară, under the auspices of Asociația Română de Drept și Afaceri Europene - ARDAE (the Romanian Association for Law and European Affairs) and is published monthly, online.**

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2013
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC ȘI DE REDACȚIE

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC

- Prof. univ. dr. Cristian Alunaru**, Universitatea de Vest „Vasile Goldis” din Arad
- Prof. univ. dr. Iordan Gheorghe Bărbulescu**, Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA)
- Conf. univ. dr. Raluca Bercea**, Universitatea de Vest, Timișoara
- Dr. Dan Cîmpoeru**, cadru universitar asociat la Facultatea de Administrație și Afaceri din Universitatea București
- Lector univ. dr. Titus Corlațean**, Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir
- Lector univ. dr. Cosmin Costas**, Universitatea Babeș Bolyai, Cluj-Napoca
- Prof. univ. dr. Olimpiu Crauciuc**, Academia de Studii Economice, București
- Drd. Liviu Damsa**, University of Warwick
- Prof. univ. dr. Ștefan Deaconu**, Universitatea din București
- Prof. univ. dr. Nicoleta Diaconu**, Academia de Poliție Al I. Cuza, București
- Conf. univ. dr. Dacian Dragoș**, Universitatea Babeș Bolyai, Cluj-Napoca
- Prof. univ. dr. Augustin Fuerea**, Universitatea Nicolae Titulescu
- Lector univ. dr. Nicolae Grofu**, Academia de Poliție „Al. I. Cuza”, București
- Lector univ. dr. Ana Maria Groza**, Universitatea din Craiova
- Conf. univ. dr. Manuel Gutan**, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu
- Carmen Ilie**, Judecător Înalta Curte de Casație și Justiție
- Conf. univ. dr. Gabriel Ispas**, Universitatea Titu Maiorescu
- Conf. univ. dr. Ioan Lazăr**, Universitatea “1 Decembrie 1918” Alba Iulia
- Lector univ. dr. Cezar Corneliu Manda**, Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA)
- Emanuela Matei**, Institut de droit de la concurrence (Paris)
- Conf. univ. dr. Constanța Mătușescu**, Universitatea Valahia din Târgoviște
- Prof. univ. dr. Iulia Motoc**, judecător Curtea Constituțională
- Ionica Ninu**, judecător Tribunalul București, formator Institutul Național al Magistraturii
- Conf. univ. dr. Evelina Oprina**, Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir
- Conf. univ. dr. Gina Orga-Dumitriu**, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu
- Lector univ. dr. Nicolae Ploeșteanu**, Universitatea „Petru Maior” Târgu Mureș
- Prof. univ. dr. Andrei Popescu**, judecător, Tribunalul Uniunii Europene
- Lector univ. dr. Roxana Popescu**, Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir
- Prof. univ. dr. Ovidiu Predescu**, Universitatea „Transilvania” Brașov
- Lector univ. dr. Andrei Săvescu**, Universitatea Româno-Americană, București
- Prof. univ. dr. Elena Simina Tănăsescu**, Universitatea din București
- Conf. univ. dr. Simona-Maya Teodoroiu**, Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA)
- Nicolae Turcu**, Președintele Secției de Drept Privat, Consiliul Legislativ din România
- Conf. univ. dr. Diana Ungureanu**, Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir
- Conf. univ. dr. Emod Veress**, Universitatea Sapientia
- Lector univ. dr. Razvan Viorescu**, Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava
- Prof. univ. dr. Marin Voicu**, fost judecător la Curtea Europeană a Drepturilor Omului

COLEGIUL DE REDACȚIE

Prof. univ. Mihai Șandru, Universitatea Creștină
Dimitrie Cantemir; Institutul de Cercetări
Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al
Academiei Române

Mihai Banu, cercetător științific asociat, Centrul
de Studii de Drept European al
Institutului de Cercetări Juridice al
Academiei Române

Judecător Dragoș Călin, cercetător științific
asociat, Centrul de Studii de Drept
European al Institutului de Cercetări
Juridice al Academiei Române

Dr. Marieta Safta, prim magistrat-asistent la
Curtea Constituțională;

Gabriela Zanfir, drd. Universitatea din Craiova

Jurist Alexandra Buricea, secretar general,
Asociația Română de Drept și Afaceri
Europene

Mihaela Vrabie, drd. Universitatea din București

Andrada Popescu, secretar de redacție

Raluca Saftescu, secretar de redacție

SUMAR

Editorial

Extinderea platformei IADUER prin publicarea textului întrebărilor cuprinse în cereri pentru pronunțarea unei decizii preliminare ... 9

Studii și articole

Carmen ILIE, Acțiunea preliminară în cadrul instanțelor naționale de ultim grad – art. 234 paragraful al treilea CE. Incident procedural. Încheierea Înaltei Curți de Casație și Justiție din 8 noiembrie 2007 în cauza *Petrom* 11

Anamaria GROZA, Protecția consumatorilor în cadrul Uniunii Europene – armonizare minimală versus armonizare completă..... 16

Petruța Ispas, Considerații generale privind cerințele de igienă din perspectiva Regulamentului (CE) nr. 852/2004 28

Jurisprudență

Marieta Safta, Receptarea dreptului Uniunii Europene prin jurisprudența Curții Constituționale a României. Selecție de decizii pronunțate și publicate în perioada 1 ianuarie 2013 - 1 aprilie 2013 39

Varia

Recenzii, bibliografie

Leone Niglia (ed.), *Pluralism and European Private Law*, Hart Publishing, 2013 [**Gabriela Zanfir**] 47

Martijn van Kogelenberg, Motive Matters! An exploration of the notion ‘deliberate breach of contract’ and its consequences for the application of remedies, *Intersentia*, 243 p., 2013 [**Gina Orga-Dimitriu**] 48

Sergiu GHERDAN, Incompatibilitatea OUG 9/2013 privind timbrul de mediu cu dispozițiile art. 110 TFUE 51

Evenimente

Gabriela Zanfir, Computers, Privacy and Data Protection Conference, Bruxelles, 23-25 ianuarie 2013 55

Lista principalelor abrevieri 59

SUMMARY

Editorial

Expanding the IADUER platform by publishing the text of questions contained in references for preliminary ruling 9

Studies and articles

Carmen ILIE, Questions for a preliminary ruling raised in a case pending before a court against whose decisions there is no judicial remedy – Article 234(3) EC. Procedural issue. The resolution of the High Court of Cassation and Justice of 8 November 2007 in the *Petrom* case 11

Anamaria Groza, Consumer protection in the European Union – minimum harmonization versus complete harmonization 16

Petruța Ispas, General considerations regarding hygiene requirements from the perspective of Regulation (EC) No 852/2004 28

Case-law

Marieta Safta, Receipt of European Union law in the case-law of the Constitutional Court of Romania. Selection of Decisions of the Court rendered and published between 1 January 2013 and 1 April 2013. 39

Varia

Reviews, literature

Leone Niglia (ed.), Pluralism and European Private Law, Hart Publishing, 2013 [**Gabriela Zanfır**] 47

Martijn van Kogelenberg, Motive Matters! An exploration of the notion ‘deliberate breach of contract’ and its consequences for the application of remedies, *Intersentia*, 243 p., 2013 [**Gina Orga-Dimitriu**] 48

Sergiu GHERDAN, The incompatibility of GEO 9/2013 regarding the environmental “stamp” tax with the provisions of Article 110 TFEU 51

Events

Gabriela Zanfır, Short review about Computers, Privacy and Data Protection Conference, Brussels, 23-25 January 2013 55

Lista principalelor abrevieri 59

EDITORIAL

Extinderea platformei IADUER prin publicarea textului întrebărilor cuprinse în cereri pentru pronunțarea unei decizii preliminare

IADUER.ro este un proiect de cercetare demarat încă din 2008-2009 în cadrul Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române – Centrul de Studii de Drept European, proiect cărui i s-au alăturat Asociația română de drept și afaceri europene (ARDAE) și Asociația Forumul Judecătorilor din România.

Platforma **iaduer.ro** – unul dintre elementele cercetării, cel care asigură vizibilitatea și informarea asupra aspectelor esențiale din domeniul interpretării și aplicării dreptului Uniunii Europene în România, dedică un loc special trimerilor preliminare formulate de instanțele din România.

iaduer.ro va face eforturi pentru informarea cât mai rapidă cu privire la trimerile preliminare și va publica inclusiv cererile pentru pronunțarea unei decizii preliminare înainte ca acestea să fie înregistrate de Curtea de Justiție. Utilitatea acestui demers este dată de cunoașterea de către celelalte instanțe a existenței unei trimiteri preliminare și evitarea formulării unor trimiteri asemănătoare/identice.

În primul rând, poate exista o diferență mare de timp între pronunțarea actului național prin care se formulează trimiterea – încheierea – și înregistrarea la Curtea de Justiție. Spre exemplu, Tribunalul Neamț, Secția I civilă a suspendat procedura prin încheierea din 16.07.2012 și a formulat trimiterea preliminară, iar până astăzi, aceasta nu a fost înregistrată la Curtea de Justiție, chiar dacă încheierea instanței interne a fost motivată la 17 decembrie 2012, așa cum rezultă din cuprinsul acesteia. În mod obișnuit, trimiterile preliminare formulate înainte de vacanța judecătorească (mai-iunie) se înregistrează la Curtea de Justiție în luna septembrie.

În al doilea rând, într-o perioadă scurtă de timp se pot formula – de către instanțe diferite – trimiteri cu obiect asemănător. În acest moment există situația formulării a patru trimiteri preliminare identice (dintre care

două înregistrate deja la Curtea de Justiție - C-401/13, Balazs, C-432/13, Balazs).

Cum înregistrăm în platforma iaduer noile trimiteri preliminare? Urmare a regulilor de citare a cauzelor din România, unde nu se citează părțile, din cauza legislației referitoare la datele cu caracter personal, vom face o mențiune de „înregistrare provizorie” urmată de instanța care a efectuat trimiterea. În dosarul dedicat cauzei, vom publica doar întrebarea preliminară care a formulat obiectul trimiterii. Lista trimiterilor preliminare este disponibilă aici <http://iaduer.ro/?p=162>

Considerăm că organizarea independentă a unui astfel de registru național, neoficial, poate fi utilă practicienilor, în primul rând judecătorilor, dar și avocaților. De asemenea, considerăm că și cercetarea științifică poate avea de câștigat dacă instanțele ne-ar acorda ajutorul în identificarea și semnalarea trimiterilor preliminare formulate.

Mihai Șandru, Mihai Banu, Dragoș Călin

STUDII ȘI ARTICOLE

Acțiunea preliminară în cadrul instanțelor naționale de ultim grad – art. 234 paragraful al treilea CE. Incident procedural. Încheierea Înaltei Curți de Casație și Justiție din 8 noiembrie 2007 în cauza Petrom*

*Judecător Carmen ILIE
Înalta Curte de Casație și Justiție –
Secția de contencios administrativ și fiscal*

Rezumat

Este întocmită o analiză succintă și punctuală a obligației ultimei instanțe de judecată de a iniția procedura trimiterii unei întrebări preliminare către Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE), din perspectiva unei cauze aflate pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție (ÎCCJ) care nu a făcut obiectul unei întrebări preliminare. Sunt explicate motivele pentru care ÎCCJ a decis să nu inițieze procedura prevăzută de către art. 234 paragraful al treilea CE [în prezent art. 267 paragraful al treilea TFUE], acestea având în vedere criteriul pertinentei și utilității întrebărilor preliminare pentru cauza pendinte, precum și criteriul aplicării în timp a deciziilor Curții de la Luxemburg în funcție de momentul aderării unui stat la Uniunea Europeană.

Cuvinte-cheie: *întrebare preliminară, ultima instanță de judecată, dialog judiciar, art. 267 paragraful al treilea TFUE*

Abstract

The article is a brief analysis of the duty of a national court or tribunal against whose decisions there is no judicial remedy to engage in the

* Articolul a fost scris ca urmare a participării la colocviul „Acțiunea preliminară în cadrul instanțelor naționale de ultim grad – art. 234 par. (3) CE. Încheierea ICCJ din 8 noiembrie 2007 în cauza Petrom”, în anul 2008. Colocviul menționat s-a desfășurat la 21 ianuarie 2009, la Centrul de Studii de Drept European al Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române. Cu privire la „cauza Petrom”, a se vedea analiza extinsă din volumul Mihai Șandru, Mihai Banu, Dragoș Călin, Procedura trimiterii preliminare. Principii de drept al Uniunii Europene și experiențe ale sistemului roman de drept, C.H. Beck, București, 2013, p. 66-257.

preliminary rulings procedure, according to art. 267(3) TFEU. The analysis is made from the perspective of a case brought before the High Court of Cassation and Justice (HCCJ), which did not become the object of questions for a preliminary ruling of the Court of Justice of the European Union (CJEU). The arguments of the HCCJ not to engage in the preliminary rulings procedure in this particular case are presented, having regard first to the criterion of “utility and pertinence” of the questions for a preliminary ruling for the pending case, and second – to the criterion of the effects in time of the CJEU case-law, depending on the date of the accession of a state to the European Union.

Keywords: *preliminary rulings procedure, court of last resort, judicial dialogue, Article 267(3) TFEU*

I. Instanța națională are rolul de a stabili dacă sunt îndeplinite condițiile cerute de art. 267 TFUE

1. Este obligat judecătorul național să solicite CJUE interpretarea tratatelor?
Răspunsul este pozitiv, dacă ne referim strict la prevederile art. 234 paragraful al treilea CE¹, care statuează astfel:

În cazul în care se pune în discuție interpretarea prevederilor tratatului și se invocă în fața unui organ jurisdicțional ale cărui hotărâri nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern acest organ jurisdicțional este obligat să sesizeze Curtea de Justiție.

2. CJUE, pe cale jurisprudențială a nuanțat principiul stabilit în prezent la art. 267 paragraful al treilea TFUE și a stabilit anumite criterii de care organul jurisdicțional național este obligat să țină seama, cum ar fi: calitatea de autoritate, stabilită prin lege, permanentă și independentă; cu jurisdicție obligatorie, ale cărei proceduri implică respectarea principiului contradictorialității; hotărârile pronunțate sunt obligatorii pentru părți².

Instanța națională, cu ocazia analizării cererii de adresare a întrebării preliminare, a observat că aceste criterii statuate de CJUE sunt îndeplinite în privința ÎCCJ.

¹ M. Kohler, *Introducere în drept comunitar*. Hotărâre preliminară. PHARE RO-Asistență pentru ÎCCJ, București, 2008.

² Cauza C-54/96, hotărârea din 7 septembrie 1997, *Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH/Bundesbauergesellschaft Berlin mbH*, Rec. 1997, p. I -4961.

3. Calitatea de organ jurisdicțional de ultim grad, ale cărui hotărâri nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, nu este suficientă pentru ca ÎCCJ să sesizeze CJUE cu introducerea preliminară ridicată de parte.

4. Acțiunea preliminară permite CJUE să asigure interpretarea uniformă a dreptului comunitar [în prezent al Uniunii], însă lasă în sarcina judecătorului național aplicarea efectivă a dreptului comunitar [în prezent al Uniunii].

Instanțele judecătorești prevăzute la paragraful al treilea al art. 234 CE au libertatea de a analiza relevanța întrebării preliminare, în soluționarea cauzei aflate pe rol³.

5. *Este obligat judecătorul național să sesizeze CJUE cu o acțiune preliminară în ipoteza în care aceasta nu influențează rezultatul litigiului și nu este necesară pentru dezlegarea pricinii?*

Răspunsul este în mod firesc negativ, instanța națională nu poate fi obligată să uzeze de acțiunea preliminară în aceste condiții.

Prin încheierea din 8 noiembrie 2007, pronunțată în dosarul nr. 8073/2/2006, ÎCCJ și-a motivat hotărârea de a nu sesiza CJUE cu acțiune preliminară, deoarece aceasta nu este utilă și pertinentă cauzei.

6. S-a evidențiat faptul că Legea națională a gazelor⁴ transpune prevederile Directivei 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale⁵.

Directiva 2003/55/CE a avut în vedere prevederile art. 47 alin. (2) CE care se referă la domeniul gazelor naturale, la restricțiile permise sau justificate ale liberei circulații a serviciilor.

Solicitarea de interpretare a dispozițiilor art. 28-30 CE, care stabilesc libera circulație a mărfurilor, s-a constatat a nu fi necesară pentru dezlegarea pricinii.

7. *Instanța națională poate să-și întemeieze hotărârea de a nu sesiza CJUE cu interpretarea prevederilor tratatului și în baza unor motive ce nu privesc relevanța și utilitatea acestora pentru litigiul pendinte?*

³ Cauza 93/78, hotărârea din 22 noiembrie 1978, *Lothar Matheus/Doego Fruchtimport und Tiefkunkkost eG*, Rec. 1978, p. 2203.

⁴ *Legea gazelor nr.351/2004*, publicată în M. Of., Partea I, nr. 679 din 28 iulie 2004, modificată.

⁵ Directiva 2003/55/CE, JO L 176, 15.7.2003, p. 57, Ediție specială 12/vol. 2, p. 80.

În litigiul ce a format obiectul dosarului nr. 8073/2/2006 și în care s-a pronunțat încheierea din 8 noiembrie 2007, judecătorul național a găsit necesar a se referi, ca un argument suplimentar, și la jurisprudența CJUE.

După cum bine se știe, hotărârile CJUE sunt izvor de drept, iar instanțele naționale au obligația să țină seama de ceea ce s-a stabilit prin acestea.

Obligația reiese cu pregnanță din faptul că nu este necesară sesizarea CJUE cu o acțiune preliminară dacă Curtea s-a pronunțat anterior cu privire la aceeași problemă.

8. S-a solicitat sesizarea CJUE, deși litigiul a fost înregistrat pe rolul instanțelor române anterior aderării României la Uniunea Europeană.

Obiectul acțiunii l-a constituit anularea unor acte administrative emise anterior datei de 1 ianuarie 2007, data aderării.

Anularea unui act administrativ poate fi dispusă numai pentru motive ce existau la data emiterii actului.

9. Pornind de la aspectele relatate la punctele 7-8 sus-menționate, instanța națională a procedat la verificarea jurisprudenței CJUE și a constatat că, în cauza *Ynos*⁶, s-a pronunțat o hotărâre preliminară ce poate duce la luarea hotărârii de a nu sesiza Curtea de Justiție.

În cauza *Ynos*, CJUE a stabilit că poate interpreta dreptul comunitar [în prezent al Uniunii] numai de la data aderării statului la Uniunea Europeană și că nu are competență să interpreteze tratatul în condițiile în care faptele sunt anterioare aderării unui stat la Uniunea Europeană.

Instanța națională a găsit suficient acest argument și a hotărât ca și pentru acest motiv să nu trimită întrebarea preliminară.

10. *De ce a uzat judecătorul național și de argumentul adus prin cauza Ynos și nu s-a oprit la argumentul dat de faptul neinfluențării rezultatului litigiului?*

Rațiunea adoptării și motivării soluției cu privire la ambele argumente este dată de împrejurarea că problema nu vizează respectarea dispozițiilor procedurale interne.

Codul de procedură civilă român nu conține dispoziții referitoare la modul de soluționare a acțiunii preliminare. Nu sunt prevăzute dispoziții nici în ceea ce privește posibilitatea suspendării cauzei dacă este sesizată CJUE sau dacă încheierea de sesizare poate fi atacată la instanța superioară.

⁶ Cauza C-302/04, hotărârea din 10 ianuarie 2006, *Ynos*, ECR 2006, p. I-371.

Din aceste motive, problema prealabilă a faptului anterior aderării României la Uniunea Europeană și, implicit a neretroactivității dreptului comunitar [Uniunii], nu a fost tratată ca o excepție procesuală sau procedurală specifică dreptului național, ci ca o obligație a instanței naționale de a lămuri, sub toate aspectele, necesitatea trimiterii întrebării preliminară către CJUE.

11. CJUE nu este unicul organ jurisdicțional competent să aplice dreptul comunitar [Uniunii].

Judecătorul național are obligația să țină seama de dreptul comunitar [Uniunii], iar pronunțarea deciziei nr. 482 din 7 februarie 2008, în dosarul nr. 8073/2/2006, ulterior pronunțării încheierii din data de 8 noiembrie 2007, a urmărit aplicarea efectivă a dreptului comunitar [Uniunii] în cauza dedusă judecătii.

II. Posibile consecințe ale deciziei instanței naționale de a nu sesiza CJUE cu o întrebare preliminară

1. *Există vreun risc pentru instanța națională care hotărăște să nu trimită CJUE o întrebare preliminară?*

2. În materia contenciosului administrativ, art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 modificată și completată⁷ prevede un motiv de revizuire, care se adaugă la cele prevăzute de Codul de procedură civilă și anume „pronunțarea hotărârilor rămase definitive și irevocabile prin încălcarea priorității dreptului comunitar, reglementat de art. 148 alin. (2) coroborat cu art. 20 alin. (2) din Constituția României, republicată”.

Dispoziția este singulară în legislația română și cu atât mai mult, valoroasă.

3. În cauza *Petrom*, partea a uzat de această prevedere legală, iar, prin decizia nr. 4722 din 12 decembrie 2008, pronunțată în dosarul nr. 2889/1/2008, Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția de contencios administrativ și fiscal a respins cererea de revizuire întemeiată pe dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea contenciosului administrativ, hotărând că „instanța de recurs nu a pronunțat o soluție care să fie dată cu încălcarea principiului priorității dreptului comunitar”.

⁷ *Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ*, publicată în M.Of., Partea I, nr. 1154 din 7 decembrie 2004, modificată și completată prin Legea nr. 262/2007 publicată în M.Of., Partea I, nr. 510 din 30 iulie 2007 [cu dispozițiile de la data de 22 ianuarie 2009].

Protecția consumatorilor în cadrul Uniunii Europene – armonizare minimală versus armonizare completă

Anamaria GROZA⁸

Rezumat

De la absența reglementării în primele acte ale Comunităților Europene, până la posibilitatea de a fi parțial reglementată printr-un regulament al Uniunii Europene, protecția consumatorilor cunoaște o evoluție sinuoasă în dreptul UE. În prima parte, articolul prezintă principalele etape de reglementare ale acestei materii în sistemul de drept al Uniunii Europene, precum și principalele instrumente legislative în vigoare. Cea de-a doua secțiune analizează comparativ efectele armonizării minimale și cele ale armonizării complete cu privire la protecția consumatorilor asupra pieței interne, prezentând în mod echilibrat avantajele și dezavantajele acestora. În fine, ultima secțiune conține o radiografie a proiectului de regulament vizând legislația comună europeană în materie de vânzare, subliniindu-se domeniul material de aplicare limitat al acestuia și consecințele pe care le-ar putea avea caracterul opțional al viitorului regulament asupra pieței interne.

Cuvinte-cheie: *protecția consumatorilor, armonizare minimală, armonizare completă, legislația comună europeană în materie de vânzare*

Abstract

From the absence of its regulation in the first legal acts of the European Communities, to the possibility to be partially regulated through a regulation of the European Union (EU), consumer protection has a winding evolution in EU law. In the first part, the article presents both the main stages of development for the consumer protection regulations within the legal system of the EU, and the main legislative acts currently enforced in this field. The second part of the article analyzes comparatively the effects upon the internal market of minimum harmonization and complete harmonization of consumer protection law, with a balanced

⁸ Lector univ. dr. la Facultatea de Drept și Științe Sociale a Universității din Craiova, cercetător asociat CSDE; membru aderent ARDAE.

presentation of the advantages and disadvantages for each of them. Finally, the third part contains a brief analysis of the draft Regulation for a common European sales law, which underlines its limited material scope and the consequences that its optional regime might have within the internal market.

Keywords: *consumer protection, minimal harmonization, complete harmonization, common European sales law*

Protecția consumatorilor se integrează, implicit, principiilor care definesc acțiunea Uniunii, cel puțin la nivel declarativ: dezvoltarea durabilă și punerea în practică a unei economii sociale de piață cu grad ridicat de competitivitate, care tinde spre progresul social (art. 3 TUE). Parlamentul European vede această politică în rolul de instrument pentru crearea unei Europe a cetățenilor. Potrivit Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, politicile Uniunii asigură un nivel ridicat de protecție a consumatorilor (art. 38). *Contribuția* Uniunii urmărește să asigure consumatorilor un nivel ridicat de protecție, ceea ce semnifică faptul că Uniunea nu își asumă integral această responsabilitate⁹, pe de o parte, iar, pe de altă parte, nivelul ridicat de protecție poate fi un *minimum* de protecție, având în vedere că statele pot, cu anumite excepții, să stabilească măsuri mai stricte.

În prezent, temeiul acțiunii legislative sau de altă natură a Uniunii în materia protecției consumatorilor este reprezentat de art. 169 TFUE (fostul art. 153 CE). Uniunea beneficiază de o competență *concurentă*, având în vedere dispozițiile art. 4 TUE privind realizarea pieței interne și protecția consumatorului, cât și pe cele ale art. 169 alin. (2) TFUE. Prin urmare, acțiunea sa este încadrată de principiul *subsidiarității*. Măsurile europene adoptate în vederea instituirii și funcționării pieței interne ar trebui să asigure, în același timp, un nivel ridicat de protecție consumatorilor (art. 114 alin. (3) TFUE). Potrivit art. 12 TFUE, „[c]erințele din domeniul protecției consumatorilor se iau în considerare în definirea și punerea în aplicare a celorlalte politici și acțiuni ale Uniunii”. Totodată, interesele consumatorilor sunt menționate de tratat în contextul politicii agricole comune, concurenței și ajutoarelor de stat.

Într-o primă secțiune, vom aminti succint etapele majore în afirmarea și impunerea protecției consumatorilor pe plan european și principalele

⁹ A se vedea redactarea art. 169 TFUE, atât în limba română, cât și în limbile franceză și engleză.

instrumente europene (1). În cea de-a doua secțiune, vom analiza avantajele și dezavantajele armonizării minimale și a armonizării complete, din perspectiva consumatorului și a pieței interne (2). Cea de-a treia secțiune va pune în evidență evoluțiile recente din domeniu (3).

1. Tratatul fondatoare ale Comunităților Europene nu s-au preocupat de protecția consumatorului în sine, ele fiind elaborate într-o perioadă în care acest concept încă nu se afirmase în plan social, iar integrarea economică europeană (al cărui actor va deveni consumatorul) se afla la început. Totuși, Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene a cuprins dispoziții care pot fi considerate precursore ale unei politici sociale, statele membre fiind preocupate de ameliorarea condițiilor de viață și creșterea nivelului de trai. Noțiunea de consumator apare în contextul politicii agricole comune (art. 39 CEE) și al politicii concurenței (art. 86 CEE).

Început ca o armonizare negativă pe cale pretoriană (în câteva decizii celebre ale Curții de Justiție a Comunităților Europene, interesele unei concurențe corecte pe piața comună, cu accesoriul său, interesele consumatorului, justifică limitarea principiului liberei circulații a mărfurilor și a serviciilor¹⁰), fenomenul este progresiv dublat de o intervenție a legiuitorului european, care evoluează rapid de la o politică a consumului la un adevărat drept al consumatorului.

Interesele consumatorilor sunt evidențiate la începutul anilor '70 în contextul *Europei sociale*, prin *declarații politice* și instrumente *soft law*. Reprezentanții statelor membre, reuniți în Consiliul European de la Paris din 1972, au apreciat că bunăstarea socială trebuie să reprezinte finalitatea dezvoltării economice: „expansiunea economică, care nu este un scop în sine, trebuie, în mod prioritar, să permită atenuarea disparității condițiilor de viață. Ea trebuie să continue cu participarea tuturor partenerilor sociali. Aceasta trebuie să conducă la o ameliorare a calității, ca și a nivelului de viață. Conform geniului european, o atenție deosebită va fi acordată valorilor și bunurilor nemateriale și protecției mediului, în scopul de a pune progresul în serviciul tuturor”¹¹. Această declarație de intenții s-a concretizat în punerea în practică a unor noi politici prin *Actul Unic European* în domeniile cercetării, protecției mediului și consumatorilor.

¹⁰ CJCE, hotărârea din 20 februarie 1979, *Rewe-Zentral AG/Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (Cassis de Dijon)*, cauza 120/78, Rec. 1979, p. 649.

¹¹ Declarația Conferinței de la Paris, octombrie 1972.

Între timp, Comisia a prezentat în 1975 *Programul preliminar al Comunității Economice Europene pentru protecția consumatorului și politica de informare*¹², adoptat de Consiliul de Miniștri, care a cuprins drepturi fundamentale ale consumatorilor¹³ și a subliniat necesitatea protejării acestora împotriva practicilor comerciale abuzive. Mai multe programe de acțiune, planuri și strategii au consolidat drepturile consumatorilor și au ilustrat finalitatea acțiunii europene în domeniu. S-a urmărit reprezentarea consumatorilor la nivel european¹⁴ și au fost create organismele europene de standardizare CEN, CENELEC și ETSI. Tema a fost frecvent prezentă în documentele și agenda legislativă a Comisiei Europene.

Actul Unic European a obligat Comisia ca, în propunerile de acte comunitare vizând realizarea pieței interne, să urmărească un nivel înalt de protecție a consumatorilor (art. 100A alin. (3)).

Tratatul privind Uniunea Europeană, semnat la Maastricht, reglementează în mod distinct protecția consumatorilor (art. 129A). Acest temei de drept a fost reluat de tratatele de revizuire ulterioare, cu o serie de modificări importante, vizând îndeosebi punerea în practică a procedurii legislative ordinare și consolidarea sănătății, a siguranței, precum și a intereselor economice ale consumatorilor.

*Protecția consumatorilor la nivel european se remarcă prin fragmentare, din două cauze principale: nu există un instrument european cu aplicabilitate generală, ci numeroase directive care reglementează diverse segmente ale consumului*¹⁵; iar regula armonizării minimale și utilizarea de directive a condus la 27 de sisteme de protecție, mai mult sau mai

¹² JO C 92, 25.4.1975, p. 2.

¹³ Dreptul la protecția sănătății, dreptul la protecția intereselor economice ale consumatorilor, dreptul la informare și la educație, dreptul la despăgubiri și dreptul de reprezentare la nivel comunitar și național.

¹⁴ Consumatorii au fost reprezentați la nivel european, din 1973, prin Comitetul consultativ al consumatorilor, apoi prin Comitetul consumatorilor. În prezent, consumatorii sunt reprezentați în cadrul Comitetului Economic și Social (începând cu Tratatul de la Nisa) și prin Grupul consultativ european al consumatorilor, instituit prin decizia Comisiei Europene din 9 octombrie 2003.

¹⁵ Legislația europeană privește domenii precum contractele încheiate la distanță, contractele negociate în afara spațiilor comerciale, clauzele abuzive, răspunderea pentru produsele defectuoase, etichetarea, publicitatea înșelătoare, indicarea prețurilor, comerțul electronic, securitatea generală a produselor etc. Pentru un inventar al actelor europene în domeniu, a se vedea http://eur-lex.europa.eu/fr/dossier/dossier_22.htm#2.

puțin asemănătoare. „Impactul programului de armonizare până la data actuală nu a fost crearea unui corp unitar, consistent și coerent de drept al consumatorului în toate statele membre; în schimb, avem în prezent 27 de reglementări naționale privind vânzarea la domiciliu, vânzarea la distanță și așa mai departe. O trăsătură comună tuturor sistemelor naționale de protecție a consumatorilor este că sunt un amestec între normele de transpunere a dreptului derivat european și dreptul național existent (fie drept general contractual, fie reguli anume țintite spre protecția consumatorilor). Trebuie admis, practica urmată a realizat o mai mare armonizare a normelor naționale și o reducere a diferențelor, dar, în anumite limite, doar a schimbat gradul de diversitate dintre legislațiile naționale”¹⁶.

2. Majoritatea instrumentelor europene privind protecția consumatorilor au la bază armonizarea minimă, „fiind știut că o armonizare totală nici nu putea fi așteptată sau realizată”¹⁷. Cu titlu de exemplu amintim Directivele 85/577/CEE (protecția consumatorului în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale)¹⁸, 87/102/EEC (privind creditul de consum)¹⁹, 93/13/CEE²⁰ (privind clauzele abuzive), 97/7/CEE (privind contractele încheiate la distanță)²¹. *Trăsătura comună a acestor directive este dată de clauzele care permit statelor să mențină sau să impună măsuri mai stricte de protecție pentru consumatori, în domeniile vizate de directive.* CJUE a decis că statele membre pot extinde protecția acordată consumatorilor de dreptul european, cu condiția ca măsurile naționale să fie compatibile cu tratatul²². *Mai recent însă, Curtea și-a nuanțat poziția, controlând proporționalitatea unei măsuri naționale adoptate*

¹⁶ C. Twigg-Flesner, *Good-Bye Harmonisation by Directives, Hello Cross-Border only Regulation? – A Way Forward for EU Consumer Contract Law*, studiul este disponibil la http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0052/contributions/309_en.pdf (ultima consultare 11.09.2013), p. 5.

¹⁷ M Dean, *Legislation: Unfair Contract Terms: The European Approach*, *Modern Law Review*, 1993, nr. 56, 582, citat de A. D. Chiriță, *The Impact of Directive 2011/83/EU on Consumer Rights*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1998993 (ultima consultare 11.09.2013), p. 5.

¹⁸ JO L 372, 31.12.1985, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 188.

¹⁹ JO L 101, 1.04.1998, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 252.

²⁰ JO L 095, 21.04.1993, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273.

²¹ JO L 144, 4.06.1997, p. 19, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 160.

²² CJCE, *Buet*, cauza 382/87, hotărârea din 16.05.1989, Rec. 1989, p. 1235; *Di Pinto*, cauza C-361/89, hotărârea din 14 martie 1991, Rec 1991, p. I-1189; *Ausbanc*, cauza C-238/05, hotărârea din 23.11.2006, *Quelle*, cauza C-406/06, hotărârea din 17 aprilie 2008, Rep. 2008, p. I-2685.

în domeniul de aplicare a unei directive privind armonizarea minimă cu obiectivul protecției consumatorilor. „Trebuie totuși să se examineze dacă măsura națională în cauză în acțiunea principală nu depășește ceea ce este necesar pentru a atinge obiectivul propus și, în special, dacă ar putea fi identificate măsuri la fel de eficace pentru protecția consumatorilor, dar care au un efect mai puțin restrictiv asupra comerțului intracomunitar”²³.

Armonizarea minimă favorizează diferențele de regim juridic, ceea ce este de natură să descurajeze exercitarea libertăților de circulație specifice pieței interne. Curtea a recunoscut constant protecția consumatorilor ca *restricție* justificată adusă acestor libertăți²⁴. Armonizarea minimală creează premisele ridicării nivelului de protecție pentru consumatori de către statele membre; ea nu conduce, însă, automat la o mai bună protecție. Inclusiv în prima ipoteză, efectele nu sunt integral nocive pentru piața internă, întrucât o protecție juridică superioară pentru consumatori încurajează circulația „pasivă” a mărfurilor și a serviciilor²⁵.

Agenții economici doresc reguli și standarde uniforme sau cel puțin semnificativ armonizate în piața internă. S-a dovedit că armonizarea minimală nu le creează. „În prezent, numai unul din zece comercianți ai Uniunii care se ocupă cu vânzarea de mărfuri exportă în interiorul Uniunii și majoritatea acelor care exportă o fac doar către un număr redus de state membre. Barierele create de dreptul contractelor reprezintă unul dintre factorii importanți care contribuie la această situație”²⁶. La rândul lor, consumatorii trebuie să poată beneficia de avantajele pieței interne (alegerea liberă a mărfurilor și serviciilor de cea mai bună calitate, la cel mai bun preț, indiferent de originea lor sau de cea a comerciantului) și să constituie un element important al acesteia. Nivelele de protecție și măsurile de soluționare a litigiilor sunt eterogene. Definițiile date consumatorului în statele membre constituie un exemplu în acest sens²⁷.

²³ CJCE, *Gysbrechts*, hotărârea din 16.12.2008, cauza C-205/07, Rep. 2008, p. I-9947, pct. 53.

²⁴ CJCE, cauza C-176/11, hotărârea din 12.07.2012, nepublicată încă în Rep.

²⁵ G. Howells, N. Reich, *The current limits of European harmonization in consumer contract law, Extent of Harmonisation in Consumer Contract Law*, studiul este disponibil la http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/imco/dv/study_howells_reich_/study_howells_reich_en.pdf. (data ultimei consultări 11.09.2013), p. 40-41, care citează concluziile Avocatului general Trstenjak din cauza *Quelle* (15.11.2007).

²⁶ Expunerea de motive a Comisiei privind propunerea de Regulament de instituire a unui drept comun european în materie de vânzare - COM(2011) 635.

Consumer Law Compendium, studiu academic realizat la inițiativa Comisiei, publicat în 2008, cu privire la transpunerea unui număr de opt directive în statele membre, a identificat diferențe în domeniile deja armonizate, cauzele fiind *incoerența și ambiguitatea acquis-ului existent, diferențe între versiunile lingvistice ale directiveilor, carențe în directive, tratate în mod diferit de statele membre și armonizarea minimală*²⁸.

Armonizarea completă poate fi o soluție, însă limitele sale sunt politice și juridice. Câteva directive au fost clădite pe această filosofie: Directiva 85/374/CEE privind răspunderea pentru produse defectuoase²⁹, Directiva 2002/65/CE privind comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum³⁰, Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale³¹ etc. Potrivit considerentului (13) din preambulul Directivei 2002/65, „[s]tatele membre nu ar trebui să poată adopta alte dispoziții decât cele prevăzute de prezenta directivă în domeniul pe care îl armonizează, în cazul în care nu există indicații contrare specifice în prezenta directivă”. Propunerea de directivă privind drepturile consumatorilor a avut la bază armonizarea completă. Aceasta a fost rezultatul dezbaterii publice organizate de Comisie, după publicarea în 2007 a *Cărții verzi privind revizuirea acquis-ului comunitar în materia protecției consumatorilor și a elaborării Consumer Law Compendium*. Cu privire la propunerea de directivă, în cadrul Parlamentului European au fost elaborate, anterior votului, rapoartele Schwab³² și Wallis³³, ambele militând pentru o abordare mai flexibilă. „Raportul Schwab” a susținut teza armonizării complete, în timp ce „raportul Wallis” pe cea a armonizării minime, cu excepția anumitor domenii tehnice, care s-ar fi pretat unei armonizări complete. Directiva, în forma sa finală, păstrează filosofia armonizării complete, însă domeniul său de aplicare a fost mult restrâns³⁴. „Acordul politic a

²⁷ M. Kingisepp, A. Värvi, *The Notion of Consumer in EU Consumer Acquis and the Consumer Rights Directive - A Significant Change of Paradigm?*, în *Juridica International*, 2011, nr. 1, p. 44-53.

²⁸ Studiul este disponibil la http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf (data ultimei consultări 11.02.2013). A se vedea p. 745 și urm.

²⁹ JO L 210, 7.8.1985, p. 29, Ediție specială 15/vol. 1, p. 183.

³⁰ JO L 271, 9.10.2002, p. 16, Ediție specială 06/vol. 4, p. 183.

³¹ JO L 149/22, 11.6.2005, p. 260, Ediție specială 15/vol. 14, p. 260.

³² Disponibil la <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201106/20110616ATT21551/20110616ATT21551EN.pdf> (data ultimei consultări 11.09.2013).

³³ Disponibil la <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-456.886+01+DOC+PDF+V0//EN&language=EN> (data ultimei consultări 11.09.2013).

³⁴ Directiva armonizează următoarele materii: informațiile precontractuale care trebuie furnizate consumatorilor, dreptul consumatorilor de retragere din contractele la distanță și cele în afara spațiilor comerciale, anumite aspecte legate de livrarea bunurilor și transferul riscurilor.

fost dificil de obținut în privința armonizării complete în limitele propuse de Comisie, din cauza temerilor că ar putea reduce protecția consumatorului și ar afecta tradițiile juridice naționale”³⁵.

Curtea de Justiție a apărat principiul armonizării complete, atunci când acesta a fost impus de legiuitorul european³⁶, aplicând, în plus, o interpretare extensivă. „Curtea a precizat că Directiva 85/374 urmărește, în domeniul său, o armonizare totală a dispozițiilor legislative, reglementare și administrative ale statelor membre”³⁷, deși aceasta nu cuprindea o clauză generală de armonizare.

Armonizarea completă dă naștere la două probleme juridice fundamentale: respectarea principiului subsidiarității și conformitatea cu tratatul. Potrivit art. 5 alin. (3) TUE, „[î]n temeiul principiului subsidiarității, în domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Uniunea intervine numai dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional și local, dar datorită dimensiunilor și efectelor acțiunii preconizate, pot fi realizate mai bine la nivelul Uniunii”. *Normele europene privind protecția consumatorilor au avut ca temei juridic art. 114 TFUE (fostul art. 95 CE) și art. 169 TFUE (fostul art. 153 CE).* Realizarea și funcționarea pieței interne, prin natura sa, creează premisele unei acțiuni legislative europene mai extinse, raportat la principiul subsidiarității (art. 114 TFUE). Măsurile europene care nu au ca obiectiv piața internă, dar vizează protecția consumatorilor, ar trebui să se limiteze la sprijinirea și completarea politicilor statelor membre, respectiv continuarea acestora. Armonizarea completă împiedică statele membre, în domeniul de aplicare a directivei, să scadă sau să ridice nivelul protecției. Politica legislativă a statului, inclusiv cu privire la tranzacțiile interne, este astfel puternic limitată. *Totuși, normele interne privind consumatorii prezintă relevanță pentru piața internă, deoarece în tranzacțiile transfrontaliere, în baza art. 6 din Regulamentul 593/2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale*³⁸, legea statului

³⁵ G. Howells, N. Reich, *The current limits of European harmonisation in consumer contract law*, cit. *supra*, p. 48.

³⁶ CJCE, **hotărârea din 25.04.2002**, *Comisia/Franța*, cauza **C-52/00**, **Rec. 2002**, p. I-3827.

³⁷ CJCE, hotărârea din 10 ianuarie 2006, *Skov și Bilka*, cauza C-402/03, **Rec. 2006**, p. I-1999; hotărârea din 23 aprilie 2009, *VTB-VAB*, cauzele conexe C-261/07 și C-299/07, **Rep. 2009**, p. I-2949.

³⁸ JO L 177, 4.7.2008, p. 6.

*în care consumatorul își are reședința are vocația de a se aplica în mai multe cazuri*³⁹. În consecință, din perspectiva pieței interne, armonizarea totală în materia protecției consumatorilor poate fi conciliată cu principiul subsidiarității. Această apreciere prezintă un grad ridicat de generalitate, iar conformitatea cu principiul subsidiarității se apreciază pentru fiecare act european, în mod individual.

Opțiunea pentru directive derivă, printre altele, din necesitatea respectării principiului proporționalității. Unul din multele neajunsuri ale politicii europene privind protecția consumatorilor este cauzat tocmai de utilizarea preponderent a directivelor. Dată fiind structura lor juridic incompletă, statele trebuie să adopte măsuri interne de transpunere. Or, aceste măsuri diferă simțitor între statele membre, în domenii deja armonizate. Legiuitorul european a utilizat directive cât mai detaliate, restrângând implicit marja de acțiune a statelor. Însă, măsurile de transpunere au rămas necesare. Literatura de specialitate a propus, în ultimii ani, adoptarea unui regulament european care să trateze chestiunile majore din domeniu, cu incidență imediată asupra pieței interne, completat de directive sectoriale. Pentru a corespunde principiilor subsidiarității și proporționalității, acest regulament ar trebui limitat la tranzacțiile transfrontaliere. Însă, precum arătam mai sus, inclusiv legislația care se aplică tranzacțiilor interne interesează îndeaproape piața unică. Soluția ar fi amendarea Regulamentului 593/2008, astfel încât singura „lege” aplicabilă automat tranzacțiilor transfrontaliere să devină acest regulament. „Problema decisivă este una a „combinației corecte”, care trebuie decisă înainte de toate de legiuitorul european. Chestiunea juridică trebuie restrânsă la definirea limitelor constituționale ale puterii legislative a UE [...], care ar trebui să respecte următorul triunghi: optimizarea funcționării pieței interne, participarea activă a consumatorilor la piața internă ca cetățeni care au anumite drepturi fundamentale nelimitate de frontierele statelor și respectarea autonomiei statelor membre în domeniile care în mod tradițional și legitim au fost lăsate în competența lor, precum dreptul contractelor”⁴⁰.

³⁹ „Prin adoptarea de măsuri la nivel național, statele membre nu vor fi în măsură să elimine costurile suplimentare de tranzacționare și complexitatea juridică care decurg din diferențele dintre legislațiile naționale în materie contractuală cu care comercianții se confruntă în cadrul comerțului transfrontalier în UE”. COM(2011) 635.

⁴⁰ G. Howells, N. Reich, *The current limits of European harmonisation in consumer contract law*, cit. *supra*, p. 41.

Armonizarea completă nu ar putea fi utilizată, fără amendarea tratatului însuși, decât în cadrul realizării pieței interne. Actele europene adoptate în completarea și continuarea politicii statelor membre nu pot împiedica un stat membru să mențină sau să stabilească măsuri de protecție mai stricte (art. 169 alin. (4) TFUE). *Importanța acestei prevederi este mai curând marginală, din moment ce protecția consumatorilor în ansamblu este strâns legată de funcționarea pieței interne.*

3. „Armonizarea deplină a unor aspecte cheie de reglementare ar trebui să crească în mod semnificativ securitatea juridică, atât pentru consumatori, cât și pentru comercianți. Atât consumatorii, cât și comercianții ar trebui să poată, astfel, să se sprijine pe un cadru de reglementare unic, bazat pe concepte juridice clar definite, care să reglementeze anumite aspecte ale raporturilor dintre comercianți și consumatori în cadrul Uniunii. Efectul unei astfel de armonizări ar trebui să fie eliminarea barierelor care își au originea în fragmentarea normelor și definitivarea pieței interne în acest domeniu. Barierele respective pot fi eliminate numai prin stabilirea unor norme uniforme la nivelul Uniunii. În plus, consumatorii ar trebui să beneficieze de un nivel comun ridicat de protecție în întreaga Uniune”⁴¹.

Comisia a prezentat, în octombrie 2011, propunerea de regulament privind *Legislația europeană comună în materie de vânzare* (în continuare „LECV”), cunoscut și sub denumirea de „instrumentul opțional”⁴². Temeiul juridic este reprezentat de art. 114 TFUE. Dispozițiile sale sunt marcate de un nivel ridicat de protecție⁴³. În măsura în care va fi adoptat, regulamentul va putea fi aplicat tranzacțiilor transfrontaliere care au ca obiect vânzarea de bunuri, furnizarea de conținut digital sau prestarea de servicii conexe, în cazul în care părțile contractante convin în acest sens. În mod bizar pentru un regulament, LECV va avea un caracter opțional. Un contract încheiat între un comerciant și un consumator este considerat transfrontalier dacă adresa indicată de consumator, adresa de livrare a bunurilor sau adresa de facturare sunt situate într-un alt stat decât statul în care comerciantul are reședința obișnuită. *Legislația europeană comună în materie de vânzare nu se aplică contractelor cu obiect mixt*, care includ orice alt element în afară de vânzarea de bunuri,

⁴¹ Directiva 2011/83/UE, cit. supra, preambul, considerentul (7).

⁴² COM(2011) 635.

⁴³ C. Busch, R. Domrose, *From a Horizontal Instrument to a Common European Sales Law: The Development of European Consumer and Market Law in 2011*, Journal of European Consumer and Market Law, 2012, la 50, p. 51.

furnizarea de conținut digital și prestarea de servicii conexe. Atunci când toate părțile contractante sunt comercianți, Legislația europeană comună în materie de vânzare poate fi aplicată dacă cel puțin una dintre aceste părți este o întreprindere mică sau mijlocie („IMM”)⁴⁴.

Legislația europeană comună în materie de vânzare are la bază armonizarea completă. LECV se dorește un set complet de reguli, menit să guverneze întregul ciclu de viață al contractelor care au ca obiect vânzarea de bunuri, furnizarea de conținut digital sau prestarea de servicii conexe. Acest set de reguli trebuie considerat ca „un al doilea regim de drept al contractelor în cadrul legislației naționale a fiecărui stat membru”⁴⁵. LECV nu subsituie acquis-ul existent în materie de protecție a consumatorilor, fiind limitat la contractele transfrontaliere. *Totuși, caracterul său opțional și domeniul de aplicare limitat vor reprezenta obstacole serioase în calea reducerii barierelor juridice cu care se confruntă în prezent comerțul intracomunitar.*

O primă problemă o reprezintă caracterul opțional, stabilit astfel din considerente ce țin de principiul proporționalității. Regulamentul va fi aplicat de părțile contractante în măsura în care va fi cunoscut și va inspira încredere. Aplicarea sa considerabilă nu poate fi așteptată decât după trecerea unui interval de timp. Apreciem că temeiul de drept ales, principiile subsidiarității și proporționalității ar fi permis aplicarea sa automată tranzacțiilor transfrontaliere.

Cea de-a doua problemă este dată de domeniul restrâns de aplicare, atât sub aspectul contractelor reglementate, cât și sub aspectul definirii noțiunii de tranzacție transfrontalieră. Regulamentul este limitat, în principal, la contractul de vânzare-cumpărare de bunuri, fiind excluse inclusiv contractele cu scop mixt. Tranzacțiile transfrontaliere *de facto* sunt mai numeroase decât cele în care adresa indicată de consumator, adresa de livrare a bunurilor sau adresa de facturare sunt situate într-un alt stat decât statul în care comerciantul are reședința obișnuită. Avem în vedere situațiile în care consumatorul se deplasează în statul în care comerciantul își are sediul și cumpără un bun, precum și situația în care comerciantul vinde în țara de reședință a consumatorului, fără a fi necesară indicarea

⁴⁴ O IMM este un comerciant care: are mai puțin de 250 de angajați și are o cifră de afaceri anuală care nu depășește 50 de milioane EUR sau un bilanț anual total care nu depășește 43 de milioane EUR, sau, pentru o IMM care are reședința obișnuită într-un stat membru a cărui monedă nu este euro sau într-o țară terță, suma echivalentă în moneda aceluși stat membru sau țară terță.

⁴⁵ COM(2011) 635.

unei adrese. Totuși, definiția folosită în proiectul legislativ este destul de vastă.

Regulamentul *Roma I* va continua să se aplice, ceea ce va face în continuare incertă legislația aplicabilă contractelor dintre consumatori și comercianți în spațiul comunitar. Primul pas în determinarea legii aplicabile este verificarea legii alese de părți în momentul încheierii contractului. Dacă părțile au ales o lege, normele imperative din legea de la locul unde consumatorul își are reședința obișnuită se vor aplica în măsura în care oferă o protecție mai bună consumatorului. Părțile pot alege orice lege doresc, în acord cu principiul libertății de alegere (art. 3 din regulament), astfel că obstacolele determinate de diversitatea dreptului privat european vor continua să se manifeste. Pentru ca LECV să fie aplicabilă, se impune o clauză explicită. În această ipoteză, LECV va fi singura normă națională aplicabilă, fără a se mai compara protecția acordată consumatorilor. În măsura în care părțile nu aleg legea aplicabilă contractului, se va aplica, în principal, legea locului de reședință a comerciantului, cu condiția ca profesionistul: (a) să-și desfășoare activitatea comercială sau profesională în țara în care își are reședința obișnuită consumatorul; sau (b) prin orice mijloace, să-și direcționeze activitățile către țara în cauză sau către mai multe țări, printre care și țara în cauză, și ca respectivul contract să se înscrie în sfera activităților respective.

Potrivit art. 13 din propunere, un stat membru poate decide ca legislația europeană comună în materie de vânzare să fie aplicabilă: contractelor în care reședința obișnuită a comercianților sau, în cazul unui contract între un comerciant și un consumator, reședința obișnuită a comerciantului, adresa indicată de consumator, adresa de livrare a bunurilor și adresa de facturare se află în acel stat membru și/sau contractelor în care toate părțile sunt comercianți, însă niciuna dintre părți nu este o IMM. „Strict vorbind, această dispoziție este redundantă, din moment ce statele membre au oricum libertatea să o facă. Din această perspectivă, articolul 13 pare să fie o invitație politicoasă adresată statelor membre să folosească această opțiune”⁴⁶. Statele vor păstra, cel mai probabil, caracterul opțional al acestui instrument și în contextul național. *Este însă de notat această tendință a legiuitorului european, de a încuraja preluarea în dreptul național a unor dispoziții de drept european, ce urmează să fie aplicate unor domenii în care intervenția Uniunii ar întâmpina rezistența statelor membre.*

⁴⁶ C. Busch, R. Domrose, *From a Horizontal Instrument to a Common European Sales Law*, cit. *supra*, p. 50.

Considerații generale privind cerințele de igienă din perspectiva Regulamentului (CE) nr. 852/2004

Asist. univ. drd. Petruța ISPAS⁴⁷

Rezumat

În articol sunt prezentate similitudinile între principiile conținute în „Codex alimentarius” și principiile analizei riscurilor și a punctelor critice de control („Hazard analysis and critical control points” – „HACCP”) conținute în Regulamentul (CE) nr. 852/2004, acestea confirmând tendința stabilirii unor standarde globale referitoare la siguranța produselor alimentare. De asemenea, sunt avute în vedere beneficiile utilizării sistemului HACCP, precum și riscurile punerii în practică a acestui sistem.

Cuvinte-cheie: *siguranța alimentară, Codex alimentarius, sistemul HACCP, analiza riscurilor*

Abstract

This article presents the similarity in nature between the principles enshrined in Codex alimentarius and the principles of Hazard analysis and critical control points (“HACCP”) enshrined in Regulation 852/2004, which confirms the lawmakers’ tendency to establish global standards with regard to food safety. The analysis also envisages the benefits of using the HACCP system, as well as the risks of implementing this system.

Keywords: *food safety, Codex alimentarius, HACCP system, risk management*

1. Considerații introductive

Igiena alimentelor reprezintă, în zilele noastre, o preocupare manifestată pe plan național, european și internațional. Ordinea juridică națională nu poate fi izolată de ordinea juridică a Uniunii Europene și nici și cea existentă la nivel internațional. Circulația alimentelor nu poate fi restrânsă, astfel încât s-a impus adoptarea unor acte legislative la nivelul Uniunii

⁴⁷ Universitatea Titu Maiorescu.

Europene, respectiv a unor principii pe plan internațional de către organizațiile cu competențe în siguranța pentru produsele alimentare. De precizat este faptul că, la nivel internațional Comisia „Codex Alimentarius” ocupă un rol determinant în adoptarea de principii, standarde și linii directoare referitoare la siguranța pentru produsele alimentare⁴⁸. Nu este de neglijat faptul că, în absența unei colaborări între instituțiile și agențiile competente de la nivelul Uniunii Europene și organizațiile internaționale în domeniul analizat, s-ar produce un blocaj în ceea ce privește circulația produselor alimentare, fapt ce ar conduce, printre altele, și la scăderea încrederii consumatorilor în calitatea și siguranța produselor alimentare.

În opinia noastră, o strânsă colaborare între instituțiile, agențiile și organizațiile la care am făcut referire anterior, prin adoptarea de standarde sau proceduri uniforme pe planul Uniunii Europene, respectiv pe plan internațional, este de natură a realiza o stabilitate în ceea ce privește comerțul cu alimente.

2. Regulamentul (CE) nr. 852/2003. Obiectiv și domeniu de aplicare

Regulamentul (CE) nr. 852/2004 al Parlamentului European și al Consiliului⁴⁹ a fost adoptat în cadrul pachetului vizând igiena alimentară în anul 2004, acesta stabilind cerințele generale de igienă care trebuie respectate în toate etapele lanțului alimentar⁵⁰.

Încă din preambulul regulamentului, se arată că, având în vedere faptul că atingerea unui nivel ridicat de protecție a vieții și sănătății umane

⁴⁸ Pentru detalii despre rolul deținut de „Codex alimentarius” în politica privind siguranța alimentară, a se vedea: Petruța-Elena Ispas, „Scurte considerații asupra organizării și funcționării Codex Alimentarius” în volumul conferinței „*Politica legislativă între reglementare europeană, național și internațională. Noi perspective ale dreptului*”, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 201-211.

⁴⁹ Regulamentul (CE) nr. 852/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 29 aprilie 2004 privind igiena produselor alimentare, publicat în JO L 139, 30.04.2004, p. 1, Ediție specială 03/vol. 56, p. 71, astfel cum a fost ulterior modificat prin Regulamentul (CE) nr. 1019/2008 al Comisiei, publicat în JO L 277, 18.10.2008, și prin Regulamentul (CE) nr. 219/2009 al Parlamentului European și al Consiliului, publicat în JO L87, 31.03.2009.

⁵⁰ Pentru detalii, a se vedea Comisia Europeană, Direcția Generală Sănătate și Consumatori, *Document orientativ cu privire la punerea în aplicare a anumitor dispoziții din Regulamentul (CE) nr. 852/2004 privind igiena produselor alimentare*, Bruxelles, 2012, p. 3, la adresa: http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/hygienelegislation/docs/guidance_doc_852-2004_ro.pdf.

reprezintă unul dintre obiectivele fundamentale ale legislației în domeniul alimentar⁵¹ și că principalul obiectiv al normelor de igienă este asigurarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorului din punct de vedere al siguranței alimentare⁵², trebuie avută în vedere complexitatea factorilor care conduc la ceea ce se dorește a reprezenta „*siguranța alimentară la nivel european*”, astfel încât s-a impus adoptarea actului legislativ ale cărui prevederi le vom analiza în cele ce urmează. Siguranța alimentară, din perspectiva igienei alimentelor, presupune întrunirea mai multor factori, respectiv: stabilirea de către legislația adoptată în domeniu a unor cerințe minime de igienă, efectuarea de controale oficiale pentru a se stabili dacă este respectată legislația adoptată în domeniu și, mai ales, care sunt problemele întâlnite cu ocazia efectuării acestor controale oficiale și, nu în ultimul rând, aplicarea de către operatorii din sectorul alimentar a acelor programe și proceduri de siguranță alimentară pe baza principiilor analizei riscurilor și a punctelor critice de control.

În ceea ce privește domeniul de aplicare a prevederilor Regulamentul 852/2004, acestea se aplică tuturor etapelor de producție, prelucrare și distribuire a produselor alimentare și exporturilor, fără a aduce atingere unor cerințe specifice privind igiena alimentelor.

3. Principalele norme și dispoziții generale conținute în Regulamentul 852/2004

Regulamentul stabilește normele generale pentru operatorii din sectorul alimentar privind igiena produselor alimentare, având în vedere următoarele principii: responsabilitatea principală pentru siguranța alimentelor revine operatorului din sectorul alimentar; este necesar ca siguranța alimentelor să fie asigurată de-a lungul întregului lanț alimentar, începând cu producția primară; importanța menținerii lanțului criogenic, în special pentru alimentele care nu pot fi depozitate la temperatura ambiantă, în condiții de siguranță; aplicarea generală a procedurilor bazate pe principiile analizei riscurilor și a punctelor critice de control- „Hazard analysis and critical control points” (în continuare „HACCP”), împreună cu utilizarea unor bune practici de igienă trebuie să întărească responsabilitatea operatorului din sectorul alimentar; ghidurile de bună practică reprezintă un instrument prețios care ajută operatorii din sectorul alimentar, în toate etapele lanțului alimentar să respecte normele de

⁵¹ Preambulul Regulamentului 852/2004, considerentul (1).

⁵² *Ibidem*, considerentul (7).

igienă alimentară și să aplice principiile HACCP; este necesară stabilirea criteriilor microbiologice și a cerințelor de control al temperaturii pe baza evaluării științifice a riscurilor; este necesar să se verifice dacă alimentele importate respectă cel puțin aceleași norme sanitare ca cele produse în Comunitate sau norme echivalente.

De asemenea, regulamentul stabilește dispozițiile generale privind producția primară și activitățile conexe, recomandări pentru ghidurile de bune practici de igienă, precum și cerințele de igienă generale aplicabile tuturor operatorilor din sectorul alimentar: cerințe de igienă aplicabile incintelor utilizate pentru alimente; cerințe de igienă pentru încăperile în care se prepară, se tratează sau se prelucrează alimentele; cerințe pentru incintele mobile și/sau temporare, incintele utilizate în principal ca locuințe particulare, dar în care se prepară cu regularitate alimente comercializabile; cerințe pentru transport, alimentarea cu apă, igiena personală, deșeurile alimentare; cerințe aplicabile echipamentelor; dispoziții privind împachetarea și ambalarea alimentelor; cerințe privind tratamentul termic al alimentelor; cerințe privind formarea profesională și instruirea personalului implicat în întregul lanț alimentar⁵³.

4. Sistemul analizei riscurilor și a punctelor critice de control (HACCP)

4.1 Prezentare generală a sistemului HACCP

Regulamentul prevede analiza riscurilor și a punctelor critice de control, stabilind principiile după care se ghidează, respectiv: *„identificarea oricăror riscuri care trebuie prevenite, eliminate sau reduse la un nivel acceptabil, identificarea punctelor critice de control în etapa sau etapele în care controlul este esențial pentru a preveni riscul sau pentru a-l reduce la un nivel acceptabil; stabilirea unor limite critice la punctele critice de control capabile să separe domeniul acceptabil de cel inacceptabil din punctul de vedere al prevenirii, eliminării sau reducerii riscurilor identificate; stabilirea și punerea în aplicare a unor proceduri eficiente de monitorizare în punctele critice de control; stabilirea unor măsuri corective pentru cazurile în care un punct critic de control nu este controlat; stabilirea unor proceduri care se aplică cu periodic pentru a se verifica funcționarea efectivă a măsurilor menționate la literele (a)-(e) și definirea unor documente și evidențe în funcție de natura și dimensiunea*

⁵³ Art. 1 din regulament.

întreprinderii din sectorul alimentar pentru a demonstra aplicarea efectivă a măsurilor menționate la literele (a)-(f)”⁵⁴.

În ceea ce privește sistemul de principii HACCP, acesta a evoluat destul de rapid în țările dezvoltate, începând cu anul 1972 până în anul 1997. În țările în curs de dezvoltare se dorește o evoluție mult mai rapidă, având în vedere creșterea accelerată a globalizării în ceea ce privește comerțul cu alimente⁵⁵.

Prin intermediul analizei riscurilor și a punctelor critice de control, persoanele implicate în întreprinderile alimentare controlează pericolele pe care le pot prezenta alimentele. Într-un document elaborat de Comisie⁵⁶ s-a făcut recomandarea către operatorii din sectorul industriei alimentare să țină cont, atunci când creează, aplică și mențin proceduri permanente bazate pe cele șapte principii aplicabile analizei riscurilor și a punctelor critice de control, de principiile stabilite în anexa 1 a documentului la care facem referire.

Potrivit prevederilor anexei menționate anterior, în cadrul enunțării principiilor generale, se afirmă faptul că „*HACCP are o bază științifică și este sistematică; identifică pericolele specifice și determină măsurile de control, în scopul de a garanta siguranța alimentară. HACCP este un instrument pentru evaluarea pericolelor și stabilirea unui sistem de control bazat pe prevenire în locul întemeierii în principal pe testarea produsului final. Întregul sistem HACCP este capabil să încorporeze modificările aduse, spre exemplu, progresele în echipamentele de proiectare și de prelucrare a procedurilor sau evoluțiile tehnologice*”⁵⁷.

Așa cum se arată încă din preambulul Regulamentului 852/2004, siguranța produselor alimentare presupune întrunirea mai multor condiții. Astfel, trebuie stabilite condiții minime de igienă, trebuie efectuate controale oficiale pentru a se constata dacă operatorii din sectorul alimentar respectă cerințele de igienă, iar operatorii trebuie să facă aplicarea programelor și

⁵⁴ Art. 5 alin. (2) din regulamentul.

⁵⁵ A se vedea Carol A. Wallace, William H. Sperber, Sara E. Montimore, *Food Safety for the 21st Century. Managing HACCP and Food Safer Throughout the Global Supply Chain*, ed. Wiley- Backwell, Oxford, 2011, p. 15.

⁵⁶ Comisia Comunităților Europene, *Document de orientare asupra aplicării procedurilor bazate pe principiile analizei riscurilor*, Bruxelles, 2005, document nepublicat, disponibil la adresa http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/hygienelegislation/guide_en.htm, SANCO/1955/2005 Rev. 3.

⁵⁷ SANCO/1955/2005 Rev. 3, anexa I, p. 5.

a procedurilor de siguranță alimentară pe baza principiilor HACCP⁵⁸. Nu este suficient, aşadar, ca un produs alimentar să fie conform doar cu anumite prevederi legale pentru a garanta că produsul este sigur pentru consumul uman și nu pune în pericol sănătatea sau viața consumatorilor.

Prevederile Regulamentului 852/2004 fac trimitere la principiile enunțate în „Codex alimentarius” în legătură cu HACCP, făcând precizarea că aceste principii trebuie să fie flexibile pentru a putea fi aplicate cu succes în orice situație⁵⁹. Prevederile la care vom face referire în cele ce urmează nu se aplică producției primare pentru consum privat, pregătirii, manipulării sau depozitării produselor alimentare pentru consum privat, livrărilor directe de către producător a unor cantități mici de produse primare la consumatorii finali sau unitățile locale de desfacere cu amănuntul care le desfac direct la consumatorii finali și nici centrelor de colectare și tăbăcăriilor care intră în categoria întreprinderilor din sectorul alimentar doar pentru că utilizează materii brute pentru producția de gelatină sau colagen⁶⁰.

4.2. Principiile aplicabile sistemului HACCP

Având în vedere dispozițiile cuprinse de Regulamentul 852/2004 care fac trimitere la principiile enunțate de „Codex alimentarius”, în cele ce urmează vom analiza pe scurt principiile enunțate în documentul adoptat de către Comisia „Codex alimentarius”⁶¹ și orientările elaborate în vederea aplicării acestor principii.

Prima parte a anexei 1 stabilește principiile adoptate de către Comisia „Codex alimentarius” cu referire la HACCP, în timp ce a doua parte stabilește orientările generale pentru aplicarea principiilor.

Sistemul HACCP constă, potrivit documentului analizat, într-un număr de șapte principii, respectiv: efectuarea unei analize a riscului, determinarea punctelor critice de control, stabilirea limitelor critice, stabilirea unui sistem de monitorizare a punctelor critice de control, stabilirea măsurilor corective care trebuie adoptate atunci când monitorizarea indică că un anumit punct critic de control nu este controlat, de a stabili procedurile de verificare pentru a confirma că sistemul HACCP

⁵⁸ Regulamentul 852/2004, paragraful 12.

⁵⁹ *Ibidem*, paragraful 15.

⁶⁰ *Ibidem*, art. 1 alin. (2).

⁶¹ A se vedea *Annex to CAC/RCP 1-1969 (Rev. 4 - 2003)*, p. 21.

funcționează eficient și stabilirea unei documentații referitoare la toate procedurile și înregistrările relative la aceste principii și aplicarea lor⁶².

În ceea ce privește aplicarea primului principiu, echipa HACCP trebuie să întocmească o listă cu riscurile care se pot produce în cadrul fiecărui pas în parte din cadrul producției, procesării, manufacturării și distribuției. În continuare, se efectuează o analiză a riscurilor care sunt de atare natură încât eliminarea sau reducerea lor la un nivel acceptabil este esențială în producerea unor alimente sigure⁶³.

În efectuarea analizei riscurilor ar trebui să se țină cont, acolo unde este posibil, de următoarele aspecte: probabilitatea apariției riscurilor și gravitatea efectelor negative asupra sănătății, evaluarea calitativă și/sau cantitativă a prezenței riscurilor, supraviețuirea sau multiplicarea microorganismelor, producția sau persistența în alimente de toxine, substanțe chimice sau agenți fizici, precum și condițiile care conduc la aspectele de mai sus. Trebuie avute în vedere cu această ocazie măsurile de control care se aplică fiecărui risc în parte, în măsura în care aceste măsuri există⁶⁴.

Următorul principiu, acela al determinării punctelor critice de control, presupune că, în eventualitatea în care a fost identificat un pericol într-un moment în care controlul este necesar pentru asigurarea siguranței produsului respectiv, iar, în ceea ce privește etapa respectivă, nu există nicio măsură de control, atunci produsul sau procesul trebuie să fie modificat la acea etapă, pentru a se include o măsură de control.

Stabilirea unui sistem de monitorizare pentru fiecare risc în parte trebuie să fie efectuată în așa fel încât să se asigure rapiditatea care trebuie să existe în cadrul acestor proceduri. Toate înregistrările și documentele asociate trebuie să fie semnate de persoana care face monitorizarea și de un oficial responsabil cu revizuirea din cadrul companiei. Următorul principiu, acela al stabilirii acțiunilor corective se aplică în următoarea manieră: acțiuni specifice de corecție trebuie stabilite în legătură cu fiecare punct critic de control, pentru a putea fi în măsură să fie combătut atunci când intervine⁶⁵. Prin acțiunile întreprinse trebuie să existe certitudinea că punctul critic de control este adus sub control.

⁶² *Ibidem*, p. 22-23

⁶³ *Ibidem*, p. 25

⁶⁴ *Ibidem*, p. 26.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 27.

În cadrul principiului al șaselea, trebuie să se stabilească proceduri de verificare, frecvența acestor verificări ar trebui să fie suficientă pentru a verifica dacă sistemul HACCP funcționează în mod corespunzător. Deși nu se prevede un termen precis pentru frecvența verificărilor, apreciem că trebuie să se stabilească de la caz la caz, în funcție de pericolul care poate interveni și consecințele dăunătoare pe care le poate avea. Anexa I enumeră câteva exemple de activități de verificare, respectiv: revizuirea sistemului și a planului HACCP, precum și a înregistrărilor, revizuirea abaterilor și dispozițiile produselor, confirmarea faptului că punctele critice de control sunt ținute sub control⁶⁶.

Ultimul principiu presupune stabilirea documentației și păstrarea înregistrărilor, în documentul analizat făcându-se referire la necesitatea păstrării acestor documente și înregistrări pentru aplicarea sistemului HACCP. Nivelul de documentație necesar va depinde întotdeauna de nevoile și de complexitatea operatorului care pune în practică sistemul⁶⁷; așadar, nivelul documentației va fi diferit dacă suntem în prezența unui operator dezvoltat, față de documentația care este necesară în cazul unui operator mai puțin dezvoltat.

După cum se poate observa, principiile stabilite de Regulamentul 852/2004 sunt identice cu principiile analizate mai sus. Acest aspect evidențiază încă o dată strânsa colaborare între Uniunea Europeană și „Codex alimentarius”, precum și tendința stabilirii unor norme uniforme referitoare la siguranța pentru produsele alimentare, având în vedere că produsele alimentare care provin din Uniune pot fi exportate, la fel cum și produsele alimentare care provin din afara Uniunii pot fi importate. Mai mult decât atât, înainte de intrarea în vigoare a Regulamentului 852/2004, și la nivelul Organizației Mondiale a Sănătății (în continuare „OMS”) a fost elaborat un document⁶⁸, prin acesta afirmându-se necesitatea unei metode efective de garantare a siguranței alimentare, stabilindu-se sistemul HACCP și beneficiile sale, statutul internațional al sistemului HACCP, precum și anumite considerații pentru punerea în practică a acestui sistem.

Conform documentului adoptat de OMS, s-a precizat că „sistemul HACCP reprezintă un sistem folosit ca o metodă a asigurării siguranței alimentare

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ Ioannis S. Arvanitoyannis, *HACCP and ISO 22000. Application to Foods of Animal Origin*, ed. Wiley-Blackwell, Oxford, 2009, p. 13.

⁶⁸ Documentul este disponibil la adresa: http://www.who.int/foodsafety/fs_management/en/intro_haccp.pdf.

*în producerea, procesarea, fabricarea și prepararea alimentelor...sistemul HACCP poate fi folosit pentru studierea practicilor referitoare la prepararea alimentelor și pentru a identifica și stabili comportamentele periculoase, care trebuie să fie în vizorul intervențiilor referitoare la educația sănătății*⁶⁹.

În același document s-au arătat și beneficiile utilizării sistemului HACCP, apreciindu-se că acest sistem depășește multe dintre limitările abordărilor tradiționale care se bazează fie pe inspecții, fie pe testarea produsului final, inclusiv: dificultatea de prelevare și examinare a unor probe suficiente pentru a obține informații semnificative, reducerea posibilităților ca un produs să fie retras, identificarea problemelor fără a înțelege cauzele.

Sistemul HACCP este privit ca suficient de flexibil pentru a se adapta modificărilor aduse, precum progresele în echipamentele de proiectare, îmbunătățirea procedurilor de prelucrare și evoluțiile tehnologice legate de produs.

Pentru a evidenția încă o dată strânsa colaborare între organizațiile și organismele cu competențe în domeniul siguranței pentru produse alimentare, documentul la care am făcut referire până în prezent a preluat în întregime documentul întocmit de Comisia „Codex alimentarius” în vederea executării sistemului HACCP.

Pentru a pune cu succes în aplicare sistemul HACCP, este necesar ca anterior introducerii acestuia să se conștientizeze necesitatea de a trece la acest sistem având în vedere beneficiile sale, dintre care sunt amintite: reducerea incidenței toxiinfecțiilor alimentare, asigurarea unei aprovizionări cu alimente sigure pentru populație, facilitarea comerțului cu alimente.

Cu toate că aparent introducerea sistemului HACCP pare ușoară, aceasta poate ridica în anumite situații probleme care, dacă nu sunt corect gestionate, pot conduce la un eșec în aplicarea principiilor HACCP.

În ceea ce privește beneficiile utilizării sistemului HACCP, acestea apar dacă principiile acestui sistem sunt conturate, executate și menținute. Două dintre beneficiile cele mai mari care intervin odată cu utilizarea sistemului HACCP sunt protecția sănătății publice și protecția firmelor

⁶⁹ *Ibidem*, p. 3.

producătoare. Primul beneficiu important, cel al protecției sănătății publice, reprezintă o prioritate pentru fiecare producător din sistemul alimentar. Toți consumatorii au dreptul la o alimentație sigură, iar fiecare operator dorește să aibă încrederea publicului și încrederea în produsul pe care îl produce. Al doilea beneficiu al punerii cu succes în practică a sistemului HACCP este cel al protejării firmei producătoare. Unele dintre companiile producătoare sunt incapabile să își revină după un eveniment negativ referitor la siguranța alimentară⁷⁰.

Așa cum precizam mai sus, punerea în practică a sistemului HACCP nu reprezintă în toate cazurile un succes. Probleme apar în momentul în care ansamblul procedurilor pe care le presupune nu este înțeles în mod corect. Dintre neînțelegerile care intervin, cele mai dese sunt cele referitoare la costurile ridicate ale introducerii sistemului, la confuzia dintre planul sistemului și sistemul însuși precum și la faptul că HACCP este complicat și necesită foarte multă documentație⁷¹.

Foarte multe eșecuri în legătură cu introducerea sistemului au intervenit și ca urmare a aplicării incomplete a principiilor și pașilor care trebuie urmați pentru transpunerea cu succes în practică a sistemului HACCP. Astfel, în unele cazuri s-au aplicat numai unele dintre principii, principiile nu au fost aplicate în mod corect, nu au fost identificate în mod corect riscurile ș.a.m.d.⁷².

Este evident că, asemenea oricărei proceduri, și sistemul HACCP poate provoca eșecuri în eventualitatea în care nu este gestionat corespunzător. În toate cazurile în care sunt respectate întru totul principiile stabilite în Regulamentului 852/2004 și documentele elaborate în cadrul organismelor și organizațiilor implicate în siguranța alimentară, punerea în practică a acestui sistem are doar aspecte benefice menite să crească încrederea consumatorilor în produsele care se găsesc pe piață.

Un alt aspect important în ceea ce privește acest sistem este că acesta nu beneficiază de reglementare doar la nivelul Uniunii, bucurându-se de același tratament și în contextul juridic internațional. Așa cum am arătat, la nivelul Comisiei „Codex alimentarius” și la nivelul Organizației Mondiale a Sănătății au fost adoptate documente în vederea punerii în practică a

⁷⁰ Carol A. Wallace, William H. Sperber, Sara E. Montimore, *op. cit.*, p. 25.

⁷¹ *Ibidem.*

⁷² Pentru detalii, a se vedea Ioannis Arvanitozannis, *HACCP and ISO 22000...*, *op. cit.*, p. 15.

acestui sistem. Având în vedere că produsele alimentare nu sunt consumate doar pe teritoriul Uniunii și că produsele care provin din Uniune sunt exportate, este deosebit de important să existe o serie de reguli comune, chiar dacă acestea își găsesc reglementarea în acte legislative sau documente adoptate de instituții ale Uniunii sau de alte organisme care au competență de legiferare într-un domeniu clar determinat.

5. Concluzii

Scopul reglementării acestui sistem HACCP în Regulamentul 852/2004 este de a aplica proceduri specifice în vederea controlării pericolelor care pot interveni în legătură cu alimentele. Obiectivul propus prin adoptarea regulamentului poate fi atins prin intermediul mai multor mijloace, ținând cont de faptul că procedurile folosite pentru a controla pericolele care intervin în legătură cu siguranța alimentară trebuie să se bazeze pe riscuri. În opinia noastră, punerea în practică a acestui sistem în mod corect nu poate aduce decât beneficii, deoarece acesta presupune doar controlul intervenirii unui pericol, iar, în cazul în care pericolul este pendinte, trebuie să se procedeze la neutralizarea lui.

O aplicare eficace a sistemului HACCP presupune, printre altele, așa cum arătam și la începutul prezentului studiu, o strânsă colaborare între acele instituții, agenții și organizații internaționale ce au stabilit competențe în domeniul siguranței pentru produsele alimentare.

JURISPRUDENȚĂ

RECEPTAREA DREPTULUI UNIUNII EUROPENE PRIN JURISPRUDENȚA CURȚII CONSTITUȚIONALE A ROMÂNIEI SELECȚIE DE DECIZII PRONUNȚATE ȘI PUBLICATE ÎN PERIOADA 1 IANUARIE 2013 - 1 APRILIE 2013

Dr. Marieta SAFTA⁷³

1. Declanșarea procedurii de „infringement” - situație extraordinară în sensul art. 115 alin. (4) din Constituție

(Decizia nr. 2 din 17 ianuarie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 110 din 25 februarie 2013)

Curtea Constituțională a fost sesizată în cauză cu excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 125, art. 126, art. 127 și art. 150 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 927 din 23 decembrie 2003, art. I pct. 25 din Legea nr. 163/2005 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 138/2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 466 din 1 iunie 2005, Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 106/2007 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 703 din 18 octombrie 2007, ale Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 109/2009 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, ale Ordonanței Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 513 din 31 iulie 2007 precum și ale Legii nr. 174/2004 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 465 din 25 mai 2004.

În motivarea excepției de neconstituționalitate autorii acesteia au susținut, în esență, că dispozițiile legale criticate sunt neconstituționale, întrucât

⁷³ Prim magistrat-asistent la Curtea Constituțională.

prin intermediul unor ordonanțe și ordonanțe de urgență s-a reglementat în domeniul legii organice, afectându-se îndatoririle fundamentale (legate de contribuțiile financiare) prevăzute de Legea fundamentală. Guvernului nu îi este permis să reglementeze prin ordonanțe de urgență în materia obligațiilor de plată a taxelor și impozitelor, fiind vorba de afectarea în mod negativ a unei îndatoriri fundamentale, lucru interzis de art. 115 alin. (6) din Legea fundamentală. Mai mult, aceste modificări aduse Codului fiscal și de procedură fiscală nu puteau fi operate decât printr-o lege a Parlamentului, potrivit art. 139 din Constituție. De asemenea, în cazul ordonanțelor de urgență adoptate, nu a fost respectată condiția existenței unei situații extraordinare, iar faptul că există o lege de aprobare a unei ordonanțe de urgență nu duce la înlăturarea viciului de neconstituționalitate.

Pronunțându-se cu privire la excepția de neconstituționalitate ridicată în cauză, Curtea Constituțională a analizat și constituționalitatea extrinsecă a Ordonanței de urgență a Guvernului nr.106/2007, din perspectiva art. 115 alin. (4) din Constituție, potrivit căruia „*Guvernul poate adopta ordonanțe de urgență numai în situații extraordinare, a căror reglementare nu poate fi amânată, având obligația de a motiva urgența în cuprinsul acestora*”.

Respingând ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate referitoare la această ordonanță de urgență, Curtea a reținut următoarele: „*Ordonanța de urgență a Guvernului nr.106/2007 a fost adoptată motivându-se în preambulul său că s-ar fi ajuns la nerespectarea obligațiilor asumate față de Comisia Europeană referitoare la transpunerea directivelor comunitare în domeniu, precum și la imposibilitatea respectării calendarului bugetar așa cum este stabilit prin Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice, cu modificările ulterioare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 597 din 13 august 2002. În nota de fundamentare a ordonanței de urgență se menționează, de asemenea, necesitatea combaterii evaziunii fiscale. Referitor la justificarea unei situații extraordinare prin faptul că România ar risca declanșarea procedurii de „infringement”⁷⁴, Curtea s-a pronunțat (de exemplu, prin Decizia nr. 1.540 din 6 decembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 151 din 7 martie 2012), reținând că **atât timp cât Comisia Europeană nu a sesizat Curtea de Justiție a***

⁷⁴ Acțiunea în constatarea neîndeplinirii de către un stat membru a obligațiilor care îi revin în temeiul tratatelor (art. 258 TFUE).

Uniunii Europene în cadrul acestei proceduri, nu există o situație extraordinară în sensul jurisprudenței instanței de contencios constituțional. În cazul de față, Guvernul a încercat luarea unor măsuri care să combată evaziunea fiscală într-un domeniu în care s-a înregistrat o activitate concertată, repetitivă și speculativă de evaziune fiscală, activitate de natură să afecteze grav bugetul de stat. În concret, s-a ajuns la situația ca persoane fizice să preia din obiectul de activitate a unor persoane juridice construirea și vânzarea pe scară largă de imobile pentru care nu încasau și nu plăteau T.V.A. În aceste condiții, Curtea constată că a existat o situație extraordinară a cărei reglementare nu putea fi amânată.”

Prin Decizia nr.1540/2011, invocată în considerentele citate mai sus, Curtea Constituțională a reținut următoarele: „Pe lângă aspectele legate de criza economică și care în jurisprudența Curții Constituționale au fost considerate motive importante, dar nu suficiente pentru a justifica existența situației extraordinare [de exemplu. Decizia nr. 188 din 2 martie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 237 din 14 aprilie 2010, și Decizia nr. 1.533*) din 28 noiembrie 2011, nepublicată la data pronunțării prezentei decizii], Curtea urmează a avea în vedere faptul că, **deși declanșarea procedurii de „infringement” în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene prevăzută de art. 258 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene nu era iminentă** (a se vedea și Decizia nr. 802 din 19 mai 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 428 din 23 iunie 2009, și Decizia nr. 1.599 din 9 decembrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 67 din 26 ianuarie 2011), **și că, de principiu, măsurile naționale necesare pentru implementarea⁷⁵ directivei trebuie adoptate de Parlament, în calitate sa de legiuitor ordinar** (a se vedea Decizia nr. 1.599 din 9 decembrie 2010), **necesitatea adoptării acestor măsuri de către legiuitorul delegat, respectiv Guvernul României, s-a impus în scopul evitării consecințelor negative ce s-ar fi produs asupra concurenței la nivelul Uniunii Europene, respectiv asigurării protecției imediate a consumatorilor”.**

Amintim că, prin Decizia nr. 802/2009, la care fac trimitere aceste considerente, Curtea Constituțională a reținut, printre altele, următoarele: „Cu privire la criticile de constituționalitate extrinsecă, și anume pretinsa încălcare a dispozițiilor art. 115 alin. (4) și (5) din Constituție, se reține

⁷⁵ i.e. transpunerea.

*că ordonanța de urgență criticată a fost adoptată în contextul în care Comisia Europeană deschisese procedura de „infringement” împotriva României în temeiul art. 226 din Tratatul de instituire a Comunităților Europene⁷⁶. Pentru a evita o eventuală procedură în fața Curții de Justiție a Comunității Europene, Guvernul a emis această ordonanță de urgență. În expunerea de motive, pentru a se justifica starea extraordinară, precum și urgența reglementării, se invocă necesitatea adoptării de măsuri pentru a se asigura respectarea normelor de drept comunitar aplicabile, inclusiv a jurisprudenței Curții de Justiție a Comunităților Europene. Curtea constată că, **în conformitate cu dispozițiile art. 148 alin. (4) din Constituție, autoritățile statului român s-au angajat să garanteze ducerea la îndeplinire a obligațiilor rezultate din tratatele constitutive ale Uniunii Europene, din reglementările comunitare cu caracter obligatoriu și din actul de aderare. În acest sens, Guvernul este abilitat din punct de vedere constituțional ca, prin mijloacele pe care ie are la îndemână, să garanteze îndeplinirea obligațiilor României față de Uniunea Europeană. Astfel, folosirea ordonanțelor de urgență pentru punerea de acord a legislației naționale cu cea comunitară în situația în care era iminentă declanșarea procedurii de „infringement” în fața Curții de Justiție este pe deplin constituțională. În aceste condiții, se constată că ordonanța de urgență criticată respectă exigențele art. 115 alin. (4) din Constituție.***

2. Incidența Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Temei constituțional de invocare

(Decizia nr.12 din 22 ianuarie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 114 din 28 februarie 2013)

Curtea Constituțională a fost sesizată cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 6 alin. (4), art. 10 alin. (2), art. 15 alin. (5), art. 17 alin. (1) lit. d) și e), art. 88 alin. (1), art. 91 și ale art. 93¹ din Legea audiovizualului nr. 504/2002, excepție ridicată de Societatea Comercială „Radio XXI” - S.R.L. din București într-o cauză având ca obiect soluționarea unei acțiuni în anulare a unui act administrativ emis de Consiliul Național al Audiovizualului.

În motivarea excepției de neconstituționalitate autoarea acesteia a susținut, între altele, că dispozițiile art. 88 alin. (1), art. 91 și ale art. 93¹ din Legea audiovizualului nr.504/2002, contravin prevederilor art. 20 și ale art. 23

⁷⁶ În prezent art. 258 TFUE.

din Constituție. S-a susținut astfel că dreptul la prezumția de nevinovăție nu se limitează la o garanție procedurală proprie procesului penal, ci se extinde, în accepțiunea tratatelor și convențiilor la care România este parte, la orice activitate prin care se stabilește vinovăția unei persoane, chiar și contravențională. Legea audiovizualului nr. 504/2002 nu prevede un mecanism procedural care să instituie pentru colegiul Consiliului Național al Audiovizualului obligația de a da posibilitatea celui cercetat să fie ascultat înaintea luării unei decizii de sancționare. Excluderea deciziilor acestei autorități de la aplicabilitatea dreptului contravențional și plasarea acestora în materia dreptului administrativ nu înlătură obligația statului de a respecta garanțiile care se rezumă în orice procedură ce are sau ar putea avea ca rezultat sancționarea unei persoane. Mai mult, în virtutea dreptului la bună administrare, instituit de art. 41 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, orice persoană are dreptul de a fi ascultată înaintea de luarea oricărei măsuri individuale care ar putea să îi aducă atingere. Scopul final al acestei norme este acela de a preîntâmpina posibilitatea congestionării rolului instanțelor judecătorești în cauze ce ar putea fi stinse prin simpla ascultare a persoanei implicate. Faptul că ședințele Consiliului Național al Audiovizualului sunt publice nu implică acoperirea acestui drept de a fi ascultat și nu îi garantează caracterul efectiv. Absența unei înștiințări prealabile din care să rezulte în mod efectiv pentru persoana interesată că situația sa urmează a fi luată în discuție, posibilitatea de a participa și metodele de apărare duc practic la lipsirea de efecte a garanției instituite prin Cartă. În temeiul textelor de lege criticate, Consiliul Național al Audiovizualului are competența generală de a aplica sancțiuni de natură contravențională prin acte administrative, însă calificarea actului constatator ca fiind administrativ nu poate scuti organul emitent de la obligația respectării unei garanții europene. S-a mai arătat că decizia de sancționare instituie și obligația difuzării textului deciziei, ceea ce echivalează cu o asumare publică a vinovăției, indiferent dacă decizia este atacată în instanță și indiferent dacă aceasta se pronunță în sensul nelegalității actului constatator. Prejudiciul astfel creat este evident și imposibil de reparat. Se stabilește astfel un regim sancționator dublu și inechitabil, având în vedere că persoana sancționată trebuie să plătească și o amendă, dar să își asume public această sancțiune pentru a nu se supune unor sancțiuni mult mai drastice, care pot ajunge până la suspendarea dreptului de transmisie. S-a conchis că lipsa posibilității persoanei de a fi ascultată și imposibilitatea acesteia de a se apăra în fața publicului reprezintă o încălcare a normelor europene care garantează drepturile fundamentale și înfrânge prevederile art. 20 și ale art. 23 din Constituție.

Respingând ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a reținut și următoarele considerente: „în ce privește **prevederile art. 41 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene**, referitoare la dreptul la bună administrare, Curtea observă, mai întâi, că **acestea pot fi invocate prin prisma art. 148, și nu a art. 20 din Constituție**, cum a indicat autorul excepției, deoarece, potrivit art. 6 alin. (1) din Tratatul privind Uniunea Europeană (versiunea consolidată), „Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile prevăzute în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg, care are aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor.” De altfel, în același sens a statuat Curtea Constituțională și prin Decizia nr. 967 din 20 noiembrie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 853 din 18 decembrie 2012: „raportarea acestor prevederi (art. 47 - Dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil cuprinse în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – n.n.) cuprinse într-un act având aceeași forță juridică ca și tratatele constitutive ale Uniunii Europene trebuie să se facă la dispozițiile art. 148 din Constituție, iar nu la cele cuprinse în art. 20 din Legea fundamentală, care se referă la tratatele internaționale privind drepturile omului”. **Cu referire la fondul dreptului invocat, Curtea constată că acesta nu are incidență în cauza de față. Potrivit dispozițiilor art. 41 din Cartă, dreptul la bună administrare semnifică dreptul oricărei persoane - cetățean al Uniunii Europene – „de a beneficia, în ce privește problemele sale, de un tratament imparțial, echitabil și într-un termen rezonabil din partea instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii”. Așadar, dreptul la bună administrare, astfel cum acesta este prevăzut în Cartă, poate fi invocat în relația dintre cetățenii Uniunii Europene și instituțiile, organele și agențiile Uniunii, cu privire la activitatea acestora din urmă”.**

3. Respectarea obligațiilor asumate prin aderarea la Uniunea Europeană. Consecințe în planul legiferării

(Decizia nr. 58 din 21 februarie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 155 din 22 martie 2013)

Curtea Constituțională a fost sesizată cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor Legii nr. 299/2011 pentru abrogarea alin. (2) al art. 21 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004.

În motivarea excepției de neconstituționalitate s-a susținut că, la adoptarea legii criticate, a fost încălcat principiul bicameralismului, întrucât propunerea legislativă a fost adoptată de Senat într-o redactare diferită și cu un conținut contrar propunerii legislative inițiale, ignorându-se forma adoptată de Camera Deputaților în care se propunea modificarea art. 21 alin. (2) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 pentru a pune de acord textul cu Decizia Curții Constituționale nr. 1.609 din 9 decembrie 2010. Totodată, abrogarea art. 21 alin. (2) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 contravine și art. 75 alin. (4) din Constituție, întrucât Camera decizională trebuia să retrimită legea la prima Cameră sesizată, Camera Deputaților, aceasta având competența de a decide definitiv, potrivit dispozițiilor constituționale. S-a mai arătat că legea criticată contravine și art. 79 alin. (1) din Constituție, întrucât avizul favorabil al Consiliului Legislativ a fost obținut cu privire la textul propus de inițiator, iar nu referitor la un text cu efecte juridice fundamental diferite, chiar antagonice. Adoptarea de către legiuitor a unor norme contrare celor hotărâte printr-o decizie a Curții Constituționale contravine art. 147 din Constituție. Prin desființarea unei căi extraordinare de atac prevăzute de contenciosul administrativ s-a produs un efect opus celui preconizat prin soluția Curții Constituționale.

Respingând ca devenită inadmisibilă excepția de neconstituționalitate, în considerarea faptului că, prin Decizia nr. 1.039 din 5 decembrie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 61 din 29 ianuarie 2013, excepția de neconstituționalitate a Legii nr. 299/2011 pentru abrogarea alin. (2) al art. 21 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 a fost admisă, legea fiind constatată ca neconstituțională în ansamblul său, și făcând referire la considerentele care au fundamentat această decizie de admitere, Curtea Constituțională a reținut următoarele: **„înlăturarea prin Legea nr. 299/2011 a unui mijloc procedural care permitea redeschiderea unor procese soluționate irevocabil, dar în cursul cărora s-a încălcat dreptul Uniunii Europene, mijloc care asigura aplicarea unitară a legislației europene, astfel cum trebuia aceasta interpretată încă de la intrarea sa în vigoare, este de natură să nesocotească obligația asumată de statul român prin Actul de aderare, obligație înscrisă în art. 4 alin. (3) din Tratatul privind Uniunea Europeană⁷⁷ și garantată prin art. 148 alin. (4) din Constituție.”**

⁷⁷ i.e. obligația de cooperare loială (între statele membre și instituțiile UE).

Mențiune: Prin Decizia nr. **1.039 din 5 decembrie 2012**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 61 din 29 ianuarie 2013, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că Legea nr. 299/2011 pentru abrogarea alin. (2) al art. 21 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, în ansamblul său, este neconstituțională; prevederile art. 21 alin. (2) teza întâi din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 sunt neconstituționale în măsura în care se interpretează în sensul că nu pot face obiectul revizuirii hotărârile definitive și irevocabile pronunțate de instanțele de recurs, cu încălcarea principiului priorității dreptului Uniunii Europene, atunci când nu evocă fondul cauzei.

A se vedea și ***Decizia nr. 63 din 21 februarie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 155 din 22 martie 2013.***

Pluralism and European Private Law

Hart Publishing, 2013, 294 p., ISBN 9781849463379

Leone Niglia (ed.)

Cât de mult drept privat ar trebui creat (și, deci, armonizat) în Uniunea Europeană? Cât de mult drept ar trebui să rămână în competența exclusivă a statelor membre UE? Cum ar trebui organizate raporturile dintre nivelul european și cel al statelor membre? Care sunt caracteristicile sferei în care nivelul statal și cel european se suprapun în acest moment în UE? „*Pluralism and European Private Law*” oferă câteva posibile răspunsuri acestor întrebări, propunând descompunerea teoriilor pluralismului în idei care ar putea fi aplicate dreptului privat în Uniunea Europeană.

Volumul își propune să facă legătura între dreptul public și dreptul privat, analizând dreptul privat european prin prisma mai multor teorii ale pluralismului și investigând modalități mai noi sau mai vechi de a înțelege în general pluralismul juridic. Concret, colecția de lucrări editată de Niglia dorește să completeze lacunele din vasta literatură despre pluralism, fiind primul volum dedicat în întregime înțelegerii pluralismului din punctul de vedere al domeniului dreptului privat. Contribuțiile autorilor privesc aspecte comparative, critice, istorice, teoretice și normative ale teoriilor pluraliste, din perspectiva dreptului privat. Volumul oferă o oportunitate celor interesați să se implice inovativ în idei problematice din punct de vedere conceptual care pot folosi doctrinarilor de drept european privat, inclusiv în dezbaterile pe marginea Cadrului european comun de referință.

Dintre lucrările volumului, ies în evidență titluri precum „Ideologia monistă versus realitatea pluralistă – Spre o concepție normativă a dreptului privat european” – Hans Micklitz, „Sărăcia constituționalismului global” – Massimo La Torre, „Drept contractual european prin și dincolo de pluralism – cazul unui instrument opțional” – Benedicte Fauvarkue-Cosson, „O privire radicală asupra pluralismului juridic” – Jan Smits sau „Pluralism juridic în Europa: legi naționale, legislație europeană și codificări nelegislative” – Nils Jansen.

Gabriela ZANFIR

Motive Matters! An exploration of the notion 'deliberate breach of contract' and its consequences for the application of remedies

Intersentia, 2013, 243 p., ISBN 978-1-78068-163-4

Martijn van Kogelenberg

Scurt expozeu

*Descrierea lucrării*⁷⁸. Lucrarea este o pledoarie în sprijinul ideii conform căreia, în funcție de cauzele de neexecutare a obligațiilor contractuale, urmează a fi reținute consecințe juridice diferite. Analiza este făcută cu referire particulară la ceea ce legislațiile de *common law* [dreptul anglo-saxon, dreptul cutumiar] numesc „*deliberate breach of contract*” (sau, în formula de abordare proprie dreptului continental, neexecutarea intenționată a obligațiilor contractuale) sub aspectul naturii și intensității remediilor (sau, în terminologia comună legislațiilor romano-germanice a drepturilor recunoscute în favoarea creditorului în caz de neîndeplinire a obligațiilor contractuale). „*Deliberate breach of contract*”/neexecutarea intenționată a obligației contractuale necesită un răspuns diferit și, practic, mai sever din partea legiuitorului, întrucât punerea la dispoziție a unor remedii identice pentru toate cazurile de încălcare a obligațiilor contractuale ar reprezenta o amenințare pentru încrederea părților în dreptul contractual.

Această realitate trebuie să se reflecte în amenajarea dată remediilor și, în consecință, prerogativele recunoscute creditorului trebuie să fie în mod adecvat concepute. În general, autorul argumentează că partea prejudiciată prin „*deliberate breach of contract*” ar trebui să beneficieze de un puternic drept de a cere executarea silită a contractului, de a avea un acces mai ușor la daune-interese și chiar de a le primi într-un quantum mai mare. Argumentele invocate în sprijinul concepției propuse sunt extrase din cercetarea juridică de tip comparat – sub forma, în principal, a studiului hotărârilor judecătorești, a contribuțiilor academice și a altor surse juridice: în alți termeni, respectând abordarea juridică clasică – precum și din literatura juridică și economică.

⁷⁸ Prima secțiune constituie traducerea prezentării oficiale a lucrării de pe site-ul Intersentia.

Și despre cuprins. Sintetizând liniile generale în care a fost gândit cuprinsul lucrării, aceasta debutează cu o descriere a semnificațiilor noțiunilor de contract, neexecutarea obligațiilor contractuale și a consecințelor neexecutării (mai exact a remediilor oferite creditorului) nu numai din perspectiva comparativă a abordării proprii sistemului de *common law* [drept cutumiar] și a celui romano-germanic ci și cu referire la instrumentele de *soft law*⁷⁹ (PECL⁸⁰, DCFR⁸¹ și PICC⁸²), respectiv la relativ recenta propunere de regulament privind un drept comun european în materie de vânzare⁸³.

Neexecutarea contractului face obiectul unor concepții relativ diferite după cum aceasta intervine în caz de:

- imposibilitate materială de executare, i) abordarea obiectivă proprie dreptului englez prin recursul la noțiunea specifică de „*frustration*” fiind diferită de ii) concepția subiectivă proprie dreptului francez prin recursul la forța majoră,

- neexecutarea contractului în absența imposibilității materiale de executare cu i) formula continentală constând în prevalența regulii executării în natură a obligației contractuale și cea a ii) *common law*-ului caracterizată de prioritatea acordată executării prin echivalent, dat fiind rolul redus al executării în natură (*specific performance*), aceasta din urmă având un caracter excepțional, fiind un remediu de *equity* pentru a controla consecințele injuste.

Această distincție merită a fi reținută și prin raportare la diferențierea pe care noul Cod civil (art. 1516, 1556-1557 NCC) a înțeles să o facă între neexecutarea fără justificare a obligației contractuale de către creditor și neexecutarea din cauze justificate (excepția de neexecutare și imposibilitatea de executare) și consecințele diferite atașate acestora.

Creditorul este familiarizat cu înțelesul noțiunii specifice de „*breach of contract*” care, în dreptul englez, semnifică „neexecutarea oricărei obligații contractuale [...] și care nu poate fi reținută decât în situația în care creditorul poate pretinde daune-interese pentru neexecutare, altfel zis dacă neexecutarea nu este consecința unei cauze exoneratorii” (potrivit

⁷⁹ i.e. instrumente fără forță juridică obligatorie.

⁸⁰ Principles of European Contract Law.

⁸¹ Draft Common Frame of Reference.

⁸² Principles of International Commercial Contracts.

⁸³ COM(2011)635.

comentariilor la art. 8.101 din capitolul 8 *Non-performance and remedies in general* din PECL). În alți termeni, recurgând și la interpretările doctrinei de drept comparat, „există *breach of contract* din moment ce o obligație nu a fost executată de o parte care nu se poate apăra invocând *frustration*” (a se vedea R. Cabrillac, *Droit européen compare des contrats*, LGDJ, 2012, n. 245, p. 167).

Autorul continuă cu dezvoltări asupra așa-numitei „*deliberate breach of contract*” (al cărei echivalent în dreptul continental este neexecutarea intenționată a obligațiilor contractuale) – o noțiune despre care afirmă că ar putea fi analizată, dar nu definită – precum și a consecințelor acesteia asupra remediilor. Sunt detaliate aspecte privind unele concepte specifice precum: „*expectation interest*” (reprezentând paguba generată de neexecutare și a cărei despăgubire permite creditorului de a fi adus în situația în care ar fi fost dacă debitorul și-ar fi îndeplinit obligațiile contractuale), noțiune pe care dreptul englez o delimitează de cea de „*reliance interest*” (adică paguba suferită de creditorul care a crezut în validitatea contractului și a cărei reparare îi permite de a fi adus în situația în care s-ar fi aflat dacă nu ar fi contractat), „*penalty clauses*” și „*liquidated damages clauses*”, „*punitive damages*” (pe care ne limităm de a le enunța). În fine, lucrarea se încheie cu propunerea unui cadru de rezolvare a situațiilor de neexecutare intenționată a obligațiilor contractuale (conținând 4 argumente și 6 recomandări pentru adaptarea remediilor) și a nu mai puțin de 8 studii de caz relevante în materie.

Lector univ. dr. **Gina ORGA-DUMITRIU**⁸⁴

⁸⁴ Universitatea *Lucian Blaga* din Sibiu, Facultatea de Drept *Simion Bărnuțiu*.

Incompatibilitatea OUG 9/2013 privind timbrul de mediu cu dispozițiile art. 110 TFUE

Soluția legislativă actuală a fost una îndelung dezbătută de către legiuitor, urmărindu-se în principal găsirea unei formule legislative care să nu mai conțină deficiențele vădite a celor anterioare (care instituiau o clară diferență de tratament în favoarea produselor naționale – care nu erau supuse sarcinilor fiscale – și cele importate – care erau supuse acestor sarcini). Astfel, prin OUG 9/2013 legiuitorul a încercat înlăturarea văditei diferențe de tratament fiscal față de autovehiculele importate din statele membre ale Uniunii Europene, în vederea punerii lor în circulație în România și produsele naționale, prin stabilirea faptului că timbrul de mediu se va datora și pentru produsele naționale cu privire la care nu s-au achitat sarcinile fiscale anterior prevăzute de reglementările anterioare [art. 4 alin. (1) lit. c) din OUG 9/2013], precum și pentru acele autovehicule pentru care chiar dacă aceste sarcini fiscale s-au aplicat, ulterior persoanele cărora li s-au efectuat aceste prelevări de natură fiscală au obținut restituirea lor ca urmare a unei proceduri judiciare [art. 4 alin. (1) lit. d) din OUG 9/2013].

În ceea ce ne privește, considerăm că, cel puțin dintr-un punct de vedere, reglementarea actuală cuprinsă în OUG 9/2013 privind timbru de mediu nu se află în consonanță cu dispozițiile art. 110 TFUE *în ceea ce privește autovehiculele de ocazie [„second hand”] importate din statele membre ale Uniunii Europene în vederea punerii lor în circulație în România*⁸⁵.

⁸⁵ În ceea ce ne privește vom avea în vedere exclusiv situația expusă de art. 4 lit. a) din OUG 9/2013 (respectiv autoturismele importate din alte state membre în vederea punerii lor în circulație în România) întrucât dispozițiile art. 4 lit. b) din OUG 9/2013 sunt (cvasi)lipsite de incidență în practica instanțelor de judecată, iar în cazurile prevăzute de pct. c) și pct. d) a art. 4 din OUG 9/2013 apreciem că art. 110 TFUE nu este aplicabil, întrucât respectivele autovehicule vizate de textele de lege constituie bunuri naționale în accepțiunea art. 110 TFUE, iar acest din urmă text nu împiedică tratarea diferită din punct de vedere fiscal a bunurilor naționale, ci interzice tratarea diferită a produselor importate față de cele naționale similare, în detrimentul celor importate.

Dispozițiile art. 4 din OUG 9/2013 se prezintă în felul următor:

„*Obligația de plată a timbrului intervine o singură dată, astfel:*

a) cu ocazia înscrierii în evidențele autorității competente, potrivit legii, a dobândirii dreptului de proprietate asupra unui autovehicul de către primul proprietar din România și atribuirea unui certificat de înmatriculare și a numărului de înmatriculare;

b) la reintroducerea în parcul auto național a unui autovehicul, în cazul în care, la momentul scoaterii sale din parcul auto național, i s-a restituit proprietarului valoarea reziduală a timbrului, în conformitate cu prevederile art. 7;

Astfel, având în vedere dispozițiile art. 110 TFUE⁸⁶ normelor fiscale interne nu le este permis să favorizeze vânzarea autovehiculelor *second band* naționale, descurajând corelativ importul de vehicule *second band* interne, aceasta fiind concluzia CJUE: exprimată în cauza C-402/09, *Ioan Tatu, precit.*

Cu toate acestea, apreciem că același efect favorizant față de produsele naționale îl prezintă și dispozițiile OUG 9/2013 privind timbrul de mediu, cel puțin în raport cu autovehiculele de ocazie importate din statele membre ale Uniunii Europene. Chiar dacă această diferență de tratament fiscal dintre bunurile indigene și cele importate este mai subtilă decât cea generată de către reglementările anterioare, apreciem că existența sa nu poate fi negată, iar dispozițiile art. 110 TFUE impun, astfel precum s-a subliniat în doctrina de specialitate, o neutralitate a fiscalității în raportul dintre bunurile interne și cele importate⁸⁷.

c) cu ocazia transcrierii dreptului de proprietate asupra autovehiculului rulat și pentru care nu a fost achitată taxa specială pentru autoturisme și autovehicule, taxa pe poluare pentru autovehicule sau taxa pentru emisiile poluante provenite de la autovehicule, potrivit reglementărilor legale în vigoare la momentul înmatriculării;

d) cu ocazia transcrierii dreptului de proprietate asupra autovehiculului rulat în situația autovehiculelor pentru care s-a dispus de către instanțe restituirea sau înmatricularea fără plata taxei speciale pentru autoturisme și autovehicule, taxei pe poluare pentru autovehicule sau taxei pentru emisiile poluante provenite de la autovehicule”.

⁸⁶ Astfel precum se arată și în doctrină (P. Craig, G. de Burca, *Dreptul Uniunii Europene*, trad. după ed. a IV-a de B. Andreșan-Grigoriu și T. Ștefan, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 808), scopul art. 110 TFUE poate fi enunțat relativ facil, respectiv „acela de a împiedica periclitarea obiectivelor art. 28-30 TFUE prin taxarea internă discriminatorie” (C. Gavalda, G. Parleani, *Droit des affaires de l'Union européenne*, ediția a V-a, Ed. Litec, Paris, 2006, p. 110). Cu toate acestea, potrivit aceleași jurisprudențe a CJUE, interdicția prevăzută la art. 110 TFUE trebuie să se aplice de fiecare dată când un impozit fiscal este de natură să descurajeze importul de bunuri provenind din alte state membre favorizând produsele naționale (CJUE, C-252/86, *precit.*, pct. 25; CJUE, C-45/94, *Cámara de Comercio, Industria y Navegación de Ceuta/Ayuntamiento de Ceuta*, Rec. 1995, p. 4385, pct. 29; CJUE, C-221/06, *Stadtgemeinde Frohnleiten and Gemeindebetriebe Frohnleiten GmbH/Bundesminister für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft*, Rep. 2007, p. 9643, pct. 40; CJUE, C-402/09, *Ioan Tatu/Statul român prin Ministerul Finanțelor și Economiei, Direcția Generală a Finanțelor Publice Sibiu, Administrația Finanțelor Publice Sibiu, Administrația Fondului pentru Mediu, Ministerul Mediului*, nepublicată încă în Rep., pct. 52.). Instanța Uniunii a statuat în multiple rânduri că art. 110 TFUE ar fi golit de sensul și de obiectivul său dacă statelor membre le-ar fi permis să instituie noi taxe interne care au ca obiect sau ca efect descurajarea vânzării de produse importate în favoarea vânzării de produse similare disponibile pe piața națională și introduse pe această piață înainte de intrarea în vigoare a taxelor respective (CJUE, C-402/09, *precit.*, pct. 53), iar o atare situație ar permite statelor membre să eludeze, prin instituirea unor impozite interne al căror regim este stabilit astfel încât să aibă efectul descris mai sus, interdicțiile prevăzute la articolele 28 TFUE, 30 TFUE și 34 TFUE.

⁸⁷ P. Craig, G. de Burca, *op. cit.*, p. 809.

Ca o observație preliminară, cu relevanță deosebită în tratarea problematicii avute în vedere, trebuie menționat faptul că, pe de o parte, parcul auto intern este compus într-o proporție relativ importantă de autovehicule (bunuri naționale în accepțiunea art. 110 TFUE) cu privire la care s-a achitat deja taxa specială pentru autoturisme și autovehicule [fostul art. 214¹ C. fisc.], taxa de poluare [OUG 50/2008] sau taxa pentru emisiile poluante [Legea nr. 9/2012], taxă care nu a fost restituită ulterior prelevării⁸⁸, astfel încât o însemnată parte din piața autovehiculelor de ocazie interne sunt **scutite** de aplicarea sarcinii fiscale prevăzute de OUG 9/2013. Această observație își va spori cantitativ forța pe măsura rămânerii în vigoare a OUG 9/2013, întrucât proporția autovehiculelor cu privire la care se va achita acest timbru de mediu urmează a crește în timpul aplicării actului normativ intern menționat anterior, prin prelevarea timbrului de mediu la situațiile vizate de către art. 4 din OUG 9/2013, măriindu-se astfel parcul auto a bunurilor naționale scutite de aplicarea timbrului de mediu.

Pe de altă parte, autovehiculele similare importate din alte state membre UE (bunuri ale altor state membre, în sensul art. 110 TFUE) vor fi **supuse** unei astfel de sarcini fiscale cu ocazia primei lor înmatriculări în România [art. 4, lit. a) din OUG 9/2013].

Prin acest efect al OUG 9/2013, persoanele care urmăresc achiziționarea unui autovehicul sunt direcționate înspre dobândirea unui autovehicul național din categoria acelor nesupuse plății timbrului de mediu, în timp ce în ipoteza achiziționării unui autovehicul dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene, invariabil această sarcină fiscală se va aplica cu ocazia primei înmatriculări a acestuia în România [art. 4 alin. 1 lit. a) din OUG 9/2013], astfel încât rezultă destul de limpede – cel puțin în opinia noastră – caracterul indirect discriminatoriu față de produsele importate al actualei reglementări interne, efect contrar dispozițiilor art. 110 TFUE care interzic o atare consecință.

Prin urmare, cel puțin în ceea ce ne privește, raportat la cele mai expuse anterior, considerăm că dispozițiile OUG 9/2013 privind timbrul de mediu sunt contrare dispozițiilor art. 110 TFUE *în ceea ce privește autoturismele de ocazie achiziționate din alte state membre ale Uniunii în vederea punerii acestora în circulație în România*, întrucât au drept efect

⁸⁸ Obținerea restituirii sarcinilor fiscale prelevate anterior intrării în vigoare a OUG 9/2013 determină incidența art. 4 alin. (1) lit. d) din OUG 9/2013.

favorizarea vânzării vehiculelor de ocazie naționale exceptate de la plata timbrului de mediu (respectiv autovehiculele pentru care s-au efectuat prelevările aferente în temeiul reglementărilor anterioare, prelevări care nu au fost restituite de către organul fiscal), descurajându-se în acest mod importul produselor similare a altor state membre, aspect pe care jurisprudența CJUE l-a sancționat în cauza *Ioan Tatu*.

Așadar, cu acest raționament, instanțele de judecată sesizate cu acțiuni care vizează obligarea organului prelevator a taxei de poluare la restituirea acesteia, sau, după caz, care solicită obligarea instituției abilitate la dispunerea înmatriculării autovehiculelor fără solicitarea efectuării dovezii prealabile a achitării timbrului de mediu, considerăm noi că ar fi obligate, în aplicarea directă a art. 110 TFUE, să admită asemenea acțiuni în ipoteza în care reclamantul a achiziționat un autovehicul din spațiul membru al Uniunii Europene (bunurile importate) similar cu autovehiculele naționale puse în circulație care sunt exceptate de la plata timbrului de mediu (bunurile indigene)⁸⁹.

Sergiu GHERDAN⁹⁰

Rezumat al materialului publicat în R.R.D.A., Succinte considerații referitoare la compatibilitatea OUG 9/2013 privind timbrul de mediu cu dispozițiile art. 110 TFUE în ceea ce privește autovehiculele de ocazie achiziționate din Uniunea Europeană, nr. 8/2013

⁸⁹ Desigur, reiterăm faptul că acest raționament poate fi folosit numai în ipoteza în care reclamantul urmărește punerea în circulație în România a unui autoturism aparținând unui alt stat membru al Uniunii Europene, când va putea invoca faptul că bunul importat este tratat diferit față de produsele interne similare aflate deja pe piața națională și fiind exceptate de la plata timbrului de mediu. În ipoteza în care reclamantul se află în situația achiziționării unui bun național care nu este exceptat de la plata timbrului de mediu nu va putea invoca faptul că există o diferență de tratament față de bunurile similare naționale scutite de la plata timbrului de mediu, întrucât, reiterăm, dispozițiile art. 110 TFUE sunt lipsite de aplicabilitate în ipoteza în care „discriminarea” există în raport cu produsele interne.

⁹⁰ Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Drept, cadru didactic asociat; avocat, Baroul Bihor.

EVENIMENTE

Computers, Privacy and Data Protection Conference, Bruxelles, 23-25 ianuarie 2013

„În fiecare an, Computers, Privacy & Data Protection (în continuare „CPDP”) adună la Bruxelles factori decizionali, profesori, cercetători, specialiști IT, consultanți, practicieni și activiști din întreaga lume pentru a schimba idei și a discuta problemele de ultimă oră din IT, respectării vieții private („*privacy*”), protecția datelor și drept”, conform organizatorilor conferinței. În realitate, amploarea evenimentului se extinde dincolo de această descriere, substanțial și orizontal. Substanțial, întrucât mesele rotunde („*panel*”) propuse au fost conduse de la Francoise LeBail – directorul general al DG Justiție din cadrul Comisiei Europene, la președintele Estoniei – Toomas Hendrik Ilves, la Simon Davies – fondatorul Privacy International, până la profesori universitari care au revoluționat protecția datelor cu caracter personal, a vieții private pe internet, precum și reglementarea tehnologiei, precum Paul de Hert, Ronald Leenes sau Serge Gutwirth. Iar orizontal, pentru că evenimentele conexe conferinței au cuprins în acest an și o expoziție de artă modernă având ca temă „Societatea de supraveghere”, prezentări PechaKucha și lansări de carte.

Anul acesta evenimentul s-a desfășurat pentru prima dată pe durata a trei zile, fiind organizat la momentul potrivit: pachetul de reformă în materia protecției datelor cu caracter personal, propus exact cu un an înainte de Comisia Europeană, este intens dezbătut la Bruxelles, raportorii Comisiei pentru libertăți civile, justiție și afaceri interne (LIBE) din Parlamentul European publicând recent amendamentele lor aduse celor două propuneri, de regulament și de directivă. Dezbaterile au fost, deci, cu atât mai interesante, avându-i în același loc pe reprezentanții marilor companii din sector – Google, Facebook etc., reprezentanții Comisiei, ai Parlamentului European, ai grupurilor de activiști și, nu în ultimul rând, ai mediului academic din Europa și Statele Unite ale Americii, toți discutând într-o atmosferă caracterizată de „independență și respect reciproc”, așa cum s-au exprimat organizatorii. CPDP 2013 a găzduit mai mult de 40 de mese rotunde și ateliere de lucru, provocarea cea mai mare a participanților la eveniment fiind alegerea mesei rotunde la care să asiste, întrucât

programul conferinței a presupus în fiecare zi desfășurarea a trei evenimente simultan, toate trei având întotdeauna subiecte interesante.

Printre temele pe care vorbitorii le-au dezbătut s-au numărat „Cadrul european pentru protecția datelor, în proces de revizuire: propunerea de regulament”; „Cloud computing și suveranitatea datelor: supravegherea în masă de către state terțe”; „Cadrul european pentru protecția datelor, în proces de revizuire: propunerea de directivă”; „Dezbateri transatlantice: o nouă direcție în drepturile consumatorilor americani în mediul online”; „Construirea unei fortărețe digitale: unelte pentru securitatea în spațiul cibernetic”; „Studiile de impact asupra vieții private: dincolo de protecția datelor”; „Dezvoltarea profesiilor în domeniul protecției vieții private: Chief of Privacy Officers și Data Protection Officers”; „Prelucrarea datelor în domeniul sănătății”; „Procesul de *gamifying* al cetățeniei: comportament, politici publice și protecția vieții private”; „Big Data: promisiuni mari, provocări mari”; „Echilibrarea drepturilor fundamentale în punerea în practică a dreptului de autor online”; „Manifestul *onlife* – a fi om și a construi societatea digitală: protecția vieții private în viziunea lui Hannah Arendt” și multe altele. (Programul conferinței se poate consulta la adresa: <http://www.cpdpconferences.org/>)

Un loc special în cadrul conferinței l-au avut sesiunile academice. Așa cum subliniază organizatorii, „CPDP oferă atenție în mod deosebit cercetării inovative de înalt nivel, patru mese rotunde fiind dedicate în întregime unor prezentări remarcabile ale cercetătorilor tineri și ale celor cu experiență”. Profesori care stabilesc prioritățile din domeniu la nivel global, precum Ira Rubinstein (New York University) sau Colin J. Bennett (University of Victoria, Canada) și-au prezentat lucrările în aceleași sesiuni cu cercetători tineri și doctoranzi. Rubinstein a prezentat o lucrare despre Big Data, argumentând că acest fenomen nu trebuie să fie considerat sfârșitul vieții private, ci un nou început. În acest sens, a propus noi modele de business care ar putea valorifica nevoia din ce în ce mai ridicată a consumatorului de a-și proteja detaliile personale. Printre altele, Rubinstein a propus reversibilitatea profiling-ului din prezent în sensul creării de profiluri ale anumitor servicii recomandate pentru un consumator, în schimbul creării de profiluri ale consumatorilor ce ar putea fi interesați de un anumit serviciu. În cadrul sesiunii dedicate Big Data au mai prezentat lucrări Liane Colonna (Universitatea din Stockholm) – despre „data mining”, și Nora Ni Loideain (University of Cambridge) – păstrarea datelor și articolul 8 din CEDO.

O altă sesiune a fost dedicată „dreptului de a fi uitat”, în cadrul căreia au prezentat lucrări Paulan Korenhof (Universitatea Tilburg), Paul Bernal (University of East Anglia) și Colin J. Bennett (University of Victoria). Sesiunea ce a cuprins cercetări empirice a găzduit lucrările lui Wouter Steijn (Universitatea Tilburg), Anthony Morton (University College London), Kevin Donovan și Aaron Martin (University of Cape Town; London School of Economics and Political Science). Conferința a găzduit și o sesiune având ca temă principală „concepte, reformă și reglementare în protecția datelor”, în care au fost prezentate lucrări despre transferul internațional de date în contextul „cloud computing” - Iheanyi Nwankwo et.al. (Leibniz Universität Hannover), complexitatea protecției datelor – Marion Albers (Universitatea din Hamburg) și despre marginalizarea dezbaterilor despre consimțământul necesar prelucrării datelor, în favoarea garanțiilor adecvate în protecția datelor – subsemnata (Universitatea din Craiova).

În lucrarea mea am propus ca dezbaterile cu privire la dreptul la protecția datelor să fie mai puțin concentrate asupra detaliilor privind prelucrarea datelor în baza consimțământului persoanei vizate, și mai mult asupra unor garanții adecvate acordate persoanei în situația prelucrării de date existente deja, identificând și un set de astfel de garanții – drepturile persoanei vizate (la informare, de acces etc.), regulile cu privire la scopul prelucrării și măsurile cu privire la răspunderea operatorilor de date. Tehnic vorbind, am propus corelarea conținutului dreptului la protecția datelor, așa precum este recunoscut în Uniunea Europeană, cu obiectul dreptului, plecând de la premisa că acest drept își asumă existența prelucrării datelor și a fost creat tocmai pentru a gestiona maniera de prelucrare a datelor personale.

Ca o concluzie în urma conferinței, am realizat de ce oamenii care fac politică la Bruxelles afirmă că nici un act al Uniunii Europene nu a generat cantitatea inimaginabilă de lobby precum noul regulament pentru protecția datelor cu caracter personal, mai ales din partea guvernului și companiilor americane: invadarea sferei private poate fi realizată prin mijloace din ce în ce mai multe și mai accesibile guvernelor și organizațiilor private deopotrivă, datele personale au devenit un mijloc de schimb în industrie precum marketingul, tehnologia se pregătește să transfere informații din mediile reale și virtuale într-un spațiu despre ale cărui limite tehnice și teritoriale se cunoaște foarte puțin în acest moment – *cloud*-ul, fapt care ar putea revoluționa economia globală, iar o protecție

efectivă a datelor personale poate încetini și îngreuna aceste micro-revoluții ale societății informaționale, care pot avea efecte negative asupra oamenilor. Tocmai de aceea, reguli clare și efective cu privire la protecția datelor personale sunt nu doar necesare, ci o condiție *sine qua non* a liberei dezvoltări a personalității umane.

Gabriela ZANFIR

Lista principalelor abrevieri

AELS	Asociația Europeană a Liberului Schimb
AUB	Analele Universității din București, seria „Drept”
AUE	Actul Unic European
BCE	Banca Centrală Europeană
BEI	Banca Europeană de Investiții
BERD	Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare
CE	Comunitatea Europeană / Tratatul de instituire a Comunității Europene
CECO	Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului / Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului
CEDO	Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CEEA	Comunitatea Europeană a Energiei Atomice / Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice
CEE	Comunitatea Economică Europeană / Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene
CJCE	Curtea de Justiție a Comunităților Europene
<i>C. Jud.</i>	Curierul Judiciar
<i>CMLR</i>	Common Market Law Review (Kluwer Law International)
COREPER	Comitetul reprezentanților permanenți
<i>D.</i>	Dreptul
Dalloz	Recueil Dalloz de doctrine et jurisprudence
DG	Direcția Generală (din cadrul Comisiei)
ECR (eventual urmat de anul apariției)	European Court Reports (ediția în limba engleză; din anul 1989, partea I – hotărârile CJCE, partea a II-a – hotărârile TPI)
en.	englez / britanic
ecu	european currency unit
Euratom	Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (v. și CEEA) / Tratatul ce instituie Comunitatea Europeană a Energiei Atomice

FEADR	Fondul European Agricol de Dezvoltare Rurală
FEDR	Fondul european de dezvoltare regională
FEI	Fondul european de investiții
FEOGA	Fondul european de orientare și garanții agricole
fr.	francez
FSE	Fondul social european
JAI	Justiție și Afaceri Interne
JO	Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (seria „L” – Legislație, seria „C” – Comunicări și Informații)
lit.	litera
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.a./ n.n.	nota autorului / nota noastră (a autorului)
n.t.	nota traducătorului
par.	paragraful
pct.	punctul
PE	Parlamentul European
PESC	Politica Externă și de Securitate Comună
<i>PR</i>	Pandectele Române
<i>RDC</i>	Revista de drept comercial
<i>RDP</i>	Revista de drept public
<i>Rec.</i> (eventual urmat de anul apariției)	Recueil de la jurisprudence de la Cour de justice des Communautés européennes et du Tribunal de première instance des Communautés européennes (ediția în limba franceză; din anul 1989, partea I – hotărârile CJCE, partea a II-a – hotărârile TPI)
<i>Rep.</i> (eventual urmat de anul apariției)	(începând cu anul 2007) Repertoriul jurisprudenței Curții de Justiție a Comunităților Europene și a Tribunalului de Primă Instanță a Comunităților Europene (ediția în limba română) (partea I – hotărârile CJCE; partea a II-a – hotărârile TPI)
<i>RMC(UE)</i>	Revue du marché commun (et de l’Union européenne)
<i>RRDA</i>	Revista română de drept al afacerilor
<i>RRDC</i>	Revista română de drept comunitar
<i>RRDM</i>	Revista română de dreptul muncii

<i>RTDE</i>	Revue trimestrielle de droit européen (Editions Dalloz)
SEBC	Sistemul European de Bănci Centrale
SEE	Spațiul Economic European
subl. ns.	sublinierea noastră (a autorului)
TFP	Tribunalul Funcției Publice al Uniunii Europene
TPI	Tribunalul de Primă Instanță al Comunităților Europene
TUE	Tratatul privind Uniunea Europeană
UE	Uniunea Europeană
UEM	Uniunea Economică și Monetară